RETTENS DOM (Tredje Udvidede Afdeling)

14. maj 1998 *

I sag T-338/94,

Finnish Board Mills Association — Finnboard, Helsinki, først ved advokaterne Hans Hellmann og Hans-Joachim Voges, Köln, derefter alene ved advokat Hellmann, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Loesch & Wolter, 11, rue Goethe,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Bernd Langeheine og Richard Lyal, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede, bistået af advokat Dirk Schroeder, Köln, og med valgt adresse i Luxembourg hos Carlos Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagnercentret, Kirchberg,

sagsøgt,

* Processprog: tysk.

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Tredje Udvidede Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, B. Vesterdorf, og dommerne C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki og J. D. Cooke,

justitssekretær: fuldmægtig J. Palacio González,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling, der fandt sted fra den 25. juni 1997 til den 8. juli 1997,

afsagt følgende

Dom

Sagens faktiske omstændigheder

1 Den foreliggende sag vedrører Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1), som berigtiget inden offentliggørelsen ved Kommissionens

beslutning af 26. juli 1994 (K(94) 2135 endelig udg.) (herefter »beslutningen«). Ved beslutningen blev 19 producenter, der leverer karton inden for Fællesskabet, pålagt bøder for overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1.

2 Det produkt, som beslutningen vedrører, er karton. I beslutningen omtales tre kartonkvaliteter, henholdsvis »GC«, »GD« og »SBS«.

3 Kartonkvaliteten GD (herefter »GD-kvaliteter«) er en bleget æskekarton (genbrugspapir), der normalt anvendes til emballering af nonfoodprodukter.

4 Kartonkvaliteten GC (herefter »GC-kvaliteter«) er en karton med hvidt dæklag, der normalt anvendes til emballering af fødevarer. GC-kvaliteter er af en bedre kvalitet end GD-kvaliteter. I den periode, beslutningen vedrører, var prisforskellen mellem disse to produkter sædvanligvis ca. 30%. De bedste GC-kvaliteter anvendes endvidere i et vist omfang til grafiske formål.

5 SBS er forkortelsen for et helt igennem hvidt kartonprodukt (herefter »SBS-kvaliteter«). Prisen for dette produkt ligger ca. 20% over prisen for GC-kvaliteter. Det anvendes til emballering af fødevarer, kosmetik, lægemidler og cigaretter, men dets hovedanvendelse er grafiske formål.

6 Ved skrivelse af 22. november 1990 indgav British Printing Industries Federation, der er brancheorganisation for de fleste kartonemballagetrykkerier i Det Forenede Kongerige (herefter »BPIF«), en uformel klage til Kommissionen. BPIF hævdede,

at de kartonproducenter, der leverede til Det Forenede Kongerige, havde foretaget en række samtidige og ensartede prisforhøjelser, og anmodede Kommissionen om at undersøge, hvorvidt der forelå en overtrædelse af Fællesskabets konkurrenceregler. BPIF udsendte en pressemeddelelse for at sikre, at dens initiativ blev omtalt i pressen. Pressemeddelelsen blev omtalt af fagpressen i december 1990.

7 Den 12. december 1990 indgav Fédération française du cartonnage ligeledes en uformel klage til Kommissionen, hvori den fremsatte påstande vedrørende det franske kartonmarked svarende til dem, der var indeholdt i BPIF's klage.

8 Den 23. og 24. april 1991 foretog Kommissionens repræsentanter i henhold til artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81), samtidige, uanmeldte kontrolundersøgelser hos et antal virksomheder og brancheorganisationer inden for kartonsektoren.

9 Efter disse undersøgelser fremsatte Kommissionen i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 begæring til alle de virksomheder, denne beslutning er rettet til, om oplysninger og skriftligt materiale.

10 På grundlag af de ved kontrolundersøgelserne og begæringerne om oplysninger og skriftligt materiale fremkomne oplysninger konkluderede Kommissionen, at de berørte virksomheder fra midten af 1986 og mindst til april 1991 (i de fleste tilfælde) havde deltaget i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

11 Den besluttede som følge heraf at indlede en procedure i henhold til denne bestemmelse. Ved skrivelse af 21. december 1992 fremsendte Kommissionen en meddelelse af klagepunkter til hver enkelt virksomhed. Samtlige virksomheder svarede skriftligt. Ni virksomheder begærede mundtlig høring. Høringen fandt sted fra den 7. til den 9. juni 1993.

12 Som afslutning på proceduren vedtog Kommissionen en beslutning, der bl.a. indeholder følger bestemmelser:

»*Artikel 1*

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co. KG, Kartonfabriek 'De Eendracht' NV (der handler under navnet BPB de Eendracht), NV Koninklijke KNP BT NV (tidligere Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik A/S, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidligere Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (tidligere Tampella Española SA) og Moritz J. Weig GmbH & Co. KG har overtrådt artikel 85, stk. 1, i EF-traktaten ved deltagelse

— i Buchmann's og Rena's tilfælde fra omkring marts 1988 og i hvert fald til slutningen af 1990

— hvad angår Enso Española i hvert fald fra marts 1988 til i hvert fald udgangen af april 1991

— i Gruber & Weber's tilfælde i hvert fald fra 1988 og indtil slutningen af 1990

— i de andre tilfælde fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991

i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som indebar, at leverandører af karton i EF

— samledes regelmæssigt ved en række hemmelige og institutionaliserede møder for at diskutere og nå til enighed om en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen

— nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta

— planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF

— nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden

— traf i stigende grad siden begyndelsen af 1990 samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger

— udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler.

...

Artikel 3

Følgende bøder pålægges nedennævnte virksomheder for den overtrædelse, der er omhandlet i artikel 1:

...

v) Finnboard — the Finnish Board Mills Association, en bøde på 20 000 000 ECU, for hvilken Oy Kyro AB hæfter solidarisk med Finnboard med et beløb på 3 000 000 ECU, Metsä-Serla Oy med et beløb på 7 000 000 ECU, Tampella Corp. med et beløb på 5 000 000 ECU og United Paper Mills Ltd med et beløb på 5 000 000 ECU.

...«

13 Det fremgår af beslutningen, at overtrædelsen fandt sted gennem organet »Product Group Paperboard« (herefter »PG Paperboard«), der omfattede en række grupper eller udvalg.

14 Under dette organ oprettedes i midten af 1986 et udvalg, »Presidents Working Group« (herefter »PWG«), der bestod af repræsentanter for den øverste ledelse for de største kartonproducenter i Fællesskabet (ca. otte).

15 PWG's formål var navnlig drøftelse og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser og kapacitet. Gruppen traf navnlig generelle beslutninger om tidspunkterne for og størrelsen af de prisforhøjelser, som producenterne skulle gennemføre.

16 PWG refererede til »Direktørkonferencen« (herefter »Direktørkonferencen« eller »PC«), i hvis møder næsten samtlige administrerende direktører for virksomhederne deltog (mere eller mindre regelmæssigt). I den relevante periode holdt Direktørkonferencen møde to gange om året.

17 I slutningen af 1987 oprettedes »Joint Marketing Committee« (herefter »JMC«). Dette udvalgs hovedopgave var at bestemme, hvorvidt og i bekræftende fald hvorledes der kunne gennemføres prisforhøjelser, samt at fastlægge enkelthederne i forbindelse med de prisinitiativer, der besluttedes af PWG, for hvert af de berørte lande og for de store kunder med henblik på at gennemføre et ensartet prissystem i Europa.

18 Det Økonomiske Udvalg (herefter »DØU«) drøftede bl.a. prisbevægelser på de nationale markeder og ordrebeholdninger og meddelte resultaterne af sine undersøgelser til JMC, eller indtil udgangen af 1987 til dens forgænger, Marketing Committee. DØU, der bestod af flertallet af de berørte virksomheders marketingdirektører, holdt møder flere gange om året.

19 Det fremgår endvidere af beslutningen, at Kommissionen antog, at PG Paperboard's aktiviteter befordredes ved hjælp af udveksling af oplysninger gennem Fides, der er et forvaltningsinstitut med hjemsted i Zürich (Schweiz). Det fremgår af beslutningen, at de fleste af PG Paperboard's medlemmer sendte regelmæssige rapporter om ordrer, produktion, omsætning og kapacitetsudnyttelse til Fides. Rapporterne blev behandlet i Fides-systemet, og de samlede data blev udsendt til medlemmerne.

20 Sagsøgeren Finnish Board Mills Association — Finnboard (herefter »Finnboard«) er en finsk branchesammenslutning, der i 1991 havde seks selskaber som medlemmer, herunder kartonproducenterne Oy Kyro AB, Metsä-Serla Oy, Tampella Corporation og United Paper Mills. Finnboard markedsfører den af disse fire

medlemmer producerede karton i hele Fællesskabet, i et vist omfang gennem egne salgskontorer.

21 Ifølge beslutningen deltog sagsøgeren fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991 i møder i alle PG Paperboard's organer. En repræsentant for Finnboard var i ca. to år formand for PWG og PC.

Retsforhandlinger

22 Sagsøgeren anlagde nærværende sag ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 14. oktober 1994.

23 16 af de øvrige 18 selskaber, der blev anset for ansvarlige for overtrædelsen, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (sag T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/97, T-337/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 og T-354/94).

24 Ved skrivelse indleveret til Rettens Justitskontor den 10. juni 1996 hævede sagsøgeren i sag T-301/94, Laakmann Karton GmbH, sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 18. juli 1996 (sag T-301/94, Laakmann Karton mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).

25 De fire ovennævnte finske virksomheder, der er medlemmer af Finnboard, og som i denne egenskab er anset for solidarisk ansvarlige for den bøde, der er pålagt sammenslutningen, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (forenede sager T-339/94, T-340/94, T-341/94 og T-342/94).

26 Endelig er der anlagt sag af sammenslutningen CEPI-Cartonboard, som ikke er adressat for beslutningen. CEPI har imidlertid ved skrivelse, indleveret til Rettens Justitskontor den 8. januar 1997, hævet sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 6. marts 1997 (sag T-312/94, CEPI-Cartonboard mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).

27 Ved skrivelse af 5. februar 1997 indkaldte Retten parterne til et uformelt møde, bl.a. for at høre deres bemærkninger til en eventuel forening af sagerne T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 og T-354/94 med henblik på den mundtlige forhandling. Under mødet, der fandt sted den 29. april 1997, tiltrådte parterne, at sagerne forenedes.

28 Ved kendelse af 4. juni 1997 har formanden for Rettens Tredje Udvidede Afdeling besluttet at forene sagerne med henblik på den mundtlige forhandling, idet de har forbindelse med hinanden, jf. procesreglementets artikel 50, og at tage en begæring om fortrolighed, som sagsøgeren i sag T-334/94 har fremsat, til følge.

29 Ved kendelse af 20. juni 1997 har afdelingsformanden taget en begæring om fortrolighed fra sagsøgeren i sag T-337/94 til følge for så vidt angår et dokument, der er blevet fremlagt som svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten.

30 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Tredje Udvidede Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling og truffet foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse, idet parterne er blevet opfordret til at besvare en række skriftlige spørgsmål samt til at fremlægge visse dokumenter. Parterne har efterkommet opfordringerne.

31 Parterne i de i præmis 27 anførte sager afgav mundtlige indlæg og besvarede spørgsmål fra Retten i retsmøder, der blev afholdt i tidsrummet fra den 25. juni til den 8. juli 1997.

32 I nærværende sag har sagsøgeren ved skrivelse af 19. juli 1995 frafaldet replik. Sammenslutningen har imidlertid i den pågældende skrivelse gjort gældende, at Kommissionen har baseret sig på forkerte oplysninger i forbindelse med bødeudmålingen.

33 Kommissionen har den 6. oktober 1995 fremsat sine bemærkninger til sagsøgerens skrivelse.

Parternes påstande

34 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— Beslutningen annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Subsidiært: Bøden nedsættes.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

35 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Påstanden om annullation af beslutningen

Anbringendet om en tilsidesættelse af sprogreglerne

Parternes argumenter

36 Anbringendet består af tre led.

37 Som det første led i anbringendet gør sagsøgeren gældende, at sammenslutningen på tidspunktet for vedtagelsen af beslutningen ikke hørte under en medlemsstats jurisdiktion. Beslutningen kunne derfor kun være autentisk, jf. artikel 16 i Kommissionens forretningsorden af 17. februar 1993 (EFT L 230, s. 15, herefter »Kommissionens forretningsorden«), i forhold til sagsøgeren på dennes befuldmægtigedes sprog, dvs. tysk. Sagsøgeren har til støtte herfor påberåbt sig Kommissionens forordning nr. 99/63/EØF af 25. juli 1963 om udtalelser i henhold til artikel 19, stk. 1 og 2, i Rådets forordning nr. 17 (EFT 1963-1964, s. 42, herefter »forordning nr. 99/63«), hvis artikel 2, stk. 1, fastslår, at meddelelsen af klagepunkter kan sendes til virksomheden eller til dennes befuldmægtigede. I en situation som den foreliggende, hvor den befuldmægtigede hører under en medlemsstats jurisdiktion, kræver den nævnte bestemmelse, at proceduren skal gennemføres på den befuldmægtigedes sprog. Beslutningen kan også kun være autentisk på dette sprog.

38 Sagsøgeren gør endvidere gældende, at artikel 2 i Rådets forordning nr. 1 af 15. april 1958 om den ordning, der skal gælde for Det Europæiske Økonomiske Fællesskab på det sproglige område (EFT 1952-1958, s. 59, herefter »forordning nr. 1«), gælder analogt, og at proceduren skulle gennemføres på tysk, eftersom Kommissionens begæringer om oplysninger blev besvaret på dette sprog. Kommissionen fortsatte imidlertid med at fremsende dokumenter på engelsk, selv om sagsøgerens befuldmægtigede gentagne gange klagede herover.

39 Endelig udgør det en tilsidesættelse af artikel 6, stk. 3, litra a), i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder af 4. november 1950 (herefter »EMK«), at beslutningen er affattet på engelsk.

40 Som det andet led i anbringendet gør sagsøgeren gældende, at sprogreglerne blev tilsidesat i forbindelse med meddelelsen af beslutningen. I henhold til traktatens artikel 191, stk. 3, skal beslutninger nemlig meddeles på adressaternes sprog. I det foreliggende tilfælde var det imidlertid den engelske udgave af beslutningen, der blev meddelt sagsøgeren.

41 Sagsøgeren har endelig som det tredje led i anbringendet gjort gældende, at der er sket en tilsidesættelse af sammenslutningens ret til kontradiktion, for så vidt som den officielle meddelelse af de klagepunkter, der blev gjort gældende mod sammenslutningen, følgeskrivelsen og talrige bilag til meddelelsen var affattet på engelsk. Som anført i forbindelse med anbringendets første led, skulle disse dokumenter have været affattet på tysk, hvorfor meddelelsen af klagepunkter ikke var forskriftsmæssig.

42 Desuden blev der ikke givet sagsøgeren en tilstrækkelig lang frist til at besvare meddelelsen af klagepunkter, når henses til omfanget af denne meddelelse og dens bilag samt det forhold, at en stor del af disse dokumenter var affattet på et fremmed sprog.

43 Kommissionen har gjort gældende, at den ikke har tilsidesat sprogreglerne.

44 I relation til anbringendets første led har Kommissionen understreget, at forordning nr. 1 kun vedrører korrespondance med personer, der er undergivet en medlemsstats jurisdiktion, og at beslutningen blev vedtaget inden Finlands tiltrædelse af Fællesskabet. Desuden udgør beslutningen ikke et »svar« efter artikel 2 i forordning nr. 1.

45 Kommissionen kunne således frit vælge, hvilket sprog proceduren skulle gennemføres på, idet den dog skulle tage hensyn til eventuelle forbindelser mellem sagsøgeren og Fællesskabets medlemsstater (jf. Domstolens dom af 21.2.1973, sag 6/72, Europemballage og Continental Can mod Kommissionen, Sml. s. 215, præmis 12). I det foreliggende tilfælde valgte Kommissionen at gennemføre proceduren på engelsk under hensyntagen til, at dette er arbejdssproget inden for Den Europæiske Frihandelssammenslutning (EFTA) og EFTA-Domstolens processprog, at sagsøgeren anvendte engelsk i sin korrespondance med sine salgskontorer inden for Fællesskabet, og at sammenslutningen har et engelsk navn.

46 I relation til anbringendets andet led har Kommissionen anført, at eventuelle mangler ved meddelelsen af beslutningen ikke påvirker dens gyldighed. Sådanne mangler kan kun under visse omstændigheder forhindre, at søgsmålsfristen begynder at løbe, hvilket er irrelevant i det foreliggende tilfælde (jf. Domstolens dom af 14.7.1972, sag 52/69, Geigy mod Kommissionen, Sml. 1972, s. 225, org. ref.: Rec. s. 787, præmis 11).

47 Kommissionen har endelig i relation til anbringendets tredje led erindret om, at sagsøgeren og dennes befuldmægtigede også modtog den tyske udgave af meddelelsen af klagepunkter. Under alle omstændigheder beviser sagsøgerens svar på meddelelsen af klagepunkter, som blev indgivet, uden at der blev anmodet om en fristforlængelse, at sammenslutningen fuldt ud var i stand til at gøre sig bekendt med de klagepunkter, der var rettet mod den. Der er derfor ingen grund til at antage, at sagsøgerens ret til kontradiktion er blevet tilsidesat (Domstolens dom af 15.7.1970, sag 41/69, ACF Chemiefarma mod Kommissionen, Sml. 1970, s. 107, org. ref.: Rec. s. 661, præmis 48, 52 og 53).

Rettens bemærkninger

48 Det er ubestridt, at Kommissionen sendte meddelelsen af klagepunkter og beslutningen til sagsøgerens hovedkontor i Finland, og at sagsøgeren på tidspunktet for vedtagelsen af beslutningen endnu ikke var undergivet en EF-medlemsstats jurisdiktion. Der var på daværende tidspunkt ingen fællesskabsbestemmelser, der udtrykkeligt fastslog, at et af Fællesskabets officielle sprog skulle anvendes i forhold mellem Kommissionen og en virksomhed med hjemsted i et tredjeland.

49 Forordning nr. 1, som ændret, som sagsøgeren påberåber sig, indeholder kun sprogregler, der finder anvendelse mellem Fællesskabet og en medlemsstat eller en person, der er undergivet en medlemsstats jurisdiktion.

50 I det foreliggende tilfælde fremgår det af sagsakterne, at Kommissionen ikke rettede nogen officielle dokumenter til sagsøgerens tyske befuldmægtigede, idet de dokumenter, denne modtog, var kopier af officielle dokumenter, der var rettet direkte til sagsøgeren.

51 Desuden kan der hverken af artikel 2 i forordning nr. 99/63 eller af artikel 6 i EMK — selv hvis det antages, at en virksomhed, der er genstand for en konkurrenceretlig undersøgelse, kan påberåbe sig sidstnævnte bestemmelse — udledes nogen forpligtelse til at affatte dokumenter på sproget i den medlemsstat, hvor den befuldmægtigede har hjemsted.

52 Ved valget af det sprog, meddelelsen af klagepunkter og beslutningen skulle affattes på, måtte man derfor tage hensyn til, hvilke forbindelser sagsøgeren inden for Fællesskabet havde med en medlemsstat (jf. i samme retning dommen i sagen Europemballage og Continental Can mod Kommissionen, a.st., præmis 12). Det er ubestridt, at sagsøgeren anvendte engelsk i sin korrespondance med sammenslut-

ningens egne salgskontorer i Fællesskabets medlemsstater. Under disse omstændigheder var Kommissionen berettiget til at affatte meddelelsen af klagepunkter og beslutningen på engelsk.

53 Endelig bemærkes, at bilagene til meddelelsen af klagepunkter, som ikke stammer fra Kommissionen, må anses for belastende materiale, som Kommissionen tillægger betydning, og derfor må fremsendes til modtageren, som de er (jf. bl.a. Rettens dom af 6.4.1995, sag T-148/89, Tréfilunion mod Kommissionen, Sml. II, s. 1063, præmis 21).

54 Hvad angår argumentet om, at der ikke blev givet sagsøgeren en tilstrækkelig lang frist til at besvare meddelelsen af klagepunkter, skal det blot bemærkes, at sagsøgeren ikke har bestridt Kommissionens påstand om, at der ikke blev søgt om en forlængelse af fristen for besvarelsen af meddelelsen af klagepunkter.

55 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

Anbringendet om manglende overholdelse af proceduren for vedtagelse, bekræftelse og meddelelse af Kommissionens beslutninger

Parternes argumenter

56 Sagsøgeren har gjort gældende, at beslutningen burde have været bekræftet i et enkelt dokument med henblik på at garantere dens beviskraft og adressaternes retssikkerhed, og at de enkelte sider om fornødent skulle have været hæftet fast sammen. Det kan nemlig kun således forhindres, at enkelte dele af beslutningen fjernes eller udskiftes. I det foreliggende tilfælde blev beslutningen imidlertid ikke bekræf-

tet i et enkelt dokument. Beslutningens tilsigtede indhold fremgår først, når beslutningen af 13. juli 1994 sammenholdes med berigtigelsen af 26. juli 1994. Disse to beslutninger blev meddelt sagsøgeren særskilt, hvilket afsvækker deres beviskraft.

57 Sagsøgeren har anmodet Retten om at pålægge Kommissionen at fremlægge originaleksemplarerne af de to omhandlede beslutninger, således at det kan undersøges, om de var hæftet sammen på den ovenfor beskrevne måde, og om den senere ændring nævnes i den oprindelige beslutning.

58 Sagsøgeren har endvidere påpeget, at individuelle retsakter i henhold til den tyske udgave af EKSF-traktatens artikel 15, stk. 2, bliver bindende for vedkommende »durch die Zustellung«, hvorimod der i den tyske udgave af EF-traktatens artikel 191, stk. 3, er anvendt udtrykket »bekannt werden«. Det forhold, at der i den franske udgave af begge traktater benyttes begrebet »notification«, bekræfter imidlertid, at der ikke er nogen materiel forskel mellem de to bestemmelser. Det fremgår ifølge sagsøgeren af artikel 4 i Den Høje Myndigheds afgørelse nr. 22/60 af 7. september 1960 om gennemførelsen af artikel 15 i traktaten (EFT Anden Serie VIII, s. 13), at kun en meddelelse af den originale beslutning eller en udskrift heraf kan betragtes som gyldig. Såfremt meddelelsen som i det foreliggende tilfælde sker ved hjælp af en bekræftet kopi, er beslutningen derfor ugyldig.

59 Sagsøgeren har endelig gjort gældende, at beslutningen ikke i overensstemmelse med artikel 16 i Kommissionens forretningsorden er blevet bekræftet ved formandens og generalsekretærens underskrift. Den meddelte beslutning er kun underskrevet af det medlem af Kommissionen, der er ansvarlig for konkurrencespørgsmål. Sagsøgeren har anmodet Retten om at pålægge Kommissionen at fremlægge den originale beslutning med henblik på at kunne kontrollere, om denne er behørigt bekræftet.

60 Selv om den originale beslutning måtte være behørigt bekræftet, er beslutningen ifølge sagsøgeren under alle omstændigheder ugyldig, da der ikke er sket meddelelse af en udgave, der er identisk med den originale beslutning.

61 Kommissionen har indledningsvis understreget, at der ikke efter EF-traktatens artikel 191, stk. 3, kræves nogen formel meddelelse. Det er tilstrækkeligt, at beslutningen når frem til adressaten i form af en enkel skriftlig meddelelse, således at adressaten kan få kendskab til beslutningen (Domstolens dom af 10.12.1957, sag 8/56, ALMA mod Den Høje Myndighed, Sml. 1954-1964, s. 49, org. ref.: Rec. s. 179, på s. 190, og af 15.12.1994, sag C-195/91 P, Bayer mod Kommissionen, Sml. I, s. 5619, præmis 7 og 20). Da disse betingelser er opfyldt i det foreliggende tilfælde, er sagsøgerens argumenter om mangler ved meddelelsesproceduren irrelevante.

62 Desuden betragtes en bekræftet kopi af beslutningen som en autentisk udgave heraf (Domstolens dom af 17.10.1989, forenede sager 97/87, 98/87 og 99/87, Dow Chemical Ibérica m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 3165, præmis 59, og Rettens dom af 7.7.1994, sag T-43/92, Dunlop Slazenger mod Kommissionen, Sml. II, s. 441, præmis 24 og 25, og af 27.10.1994, sag T-34/92, Fiatagri og New Holland Ford mod Kommissionen, Sml. II, s. 905, præmis 27).

63 I det foreliggende tilfælde er beslutningen blevet bekræftet i overensstemmelse med reglerne i artikel 16 i Kommissionens forretningsorden. Sagsøgeren har ikke fremført nogen holdepunkter for uregelmæssigheder ved proceduren for vedtagelsen af beslutningen. Beslutningen af 26. juli 1994 ændrede på ingen måde den oprindelige beslutning i forhold til sagsøgeren, og henvisningen til den oprindelige beslutning i beslutningen af 26. juli 1994 udgør under alle omstændigheder en tilstrækkelig forbindelse mellem de to omhandlede beslutninger.

64 Det bør under disse omstændigheder ikke pålægges Kommissionen at fremlægge den originale beslutning (jf. de ovennævnte domme i sagerne Bayer mod Kommissionen, Fiatagri og New Holland Ford mod Kommissionen og Dunlop Slazenger mod Kommissionen).

Rettens bemærkninger

65 Sagsøgeren kan ikke til støtte for sit synspunkt om, at beslutningen ikke blev vedtaget og bekræftet i overensstemmelse med de gældende regler, gøre gældende, at den »bekræftede kopi«, der blev sendt til sammenslutningen, ikke var forsynet med Kommissionens formands og generalsekretærs underskrift. I artikel 16, stk. 1, i den på tidspunktet for vedtagelsen af beslutningen gældende udgave af Kommissionens forretningsorden hedder det: »Retsakter, der vedtages på Kommissionens møder ... vedlægges på det eller de sprog, hvorpå de er autentiske, som bilag til referatet af det kommissionsmøde, på hvilket de er vedtaget ... Vedtagelsen af sådanne retsakter bekræftes ved formandens og generalsekretærens underskrift på mødereferatets første side.« Bekræftelse af en beslutning, der er vedtaget på et møde af kommissærkollegiet, kræver således ikke Kommissionens formands og generalsekretærs underskrift på selve beslutningen, men på referatet af det møde, på hvilket beslutningen blev vedtaget. Det forhold, at den »bekræftede kopi« af beslutningen ikke indeholder formandens og generalsekretærens underskrift, udgør derfor ikke noget holdepunkt for, at beslutningen ikke blev behørigt bekræftet.

66 Sagsøgeren har ikke påberåbt sig andre holdepunkter eller nogen bestemt omstændighed til støtte for, at den gyldighedsformodning, der gælder for Fællesskabets retsakter, er afkræftet (jf. f.eks. dommen i sagen Dunlop Slazenger mod Kommissionen, a.st., præmis 24).

67 I mangel af sådanne holdepunkter bør Retten ikke anordne den begærede bevisoptagelse.

68 Hvad angår spørgsmålet, om meddelelsen var forskriftsmæssig, bemærkes, at der ikke findes nogen fællesskabsbestemmelser, der udelukker, at beslutningen meddeles i form af en bekræftet kopi, eller at en berigtigelse meddeles særskilt.

69 I det foreliggende tilfælde indeholder den kopi af beslutningen, der blev sendt til sagsøgeren, navnet på det medlem af Kommissionen, der er ansvarlig for konkurrencepolitikken, og påtegningen »bekræftet kopi« (»certified copy«). Den er endvidere underskrevet af Kommissionens generalsekretær. En sådan kopi er forskriftsmæssig. Den har samme retskraft som den originale beslutning, der blev vedtaget af kommissærkollegiet og bekræftet i overensstemmelse med formkravene i Kommissionens forretningsorden.

70 Hvad angår spørgsmålet om, hvorledes meddelelsen skal ske, fremgår det af fast retspraksis, at en beslutning er behørigt meddelt i traktatens forstand, når den er kommet frem til adressaten, og denne har haft mulighed for at gøre sig bekendt med den (dommen i sagen Europemballage og Continental Can mod Kommissionen, a.st., præmis 10). I det foreliggende tilfælde fremgår det allerede af stævningens ordlyd, at sagsøgeren fuldt ud har kunnet gøre sig bekendt med beslutningen og gøre sine rettigheder gældende for Retten.

71 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

Anbringendet om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion og en tilsidesættelse af formforskrifterne i forbindelse med meddelelsen af klagepunkter

Parternes argumenter

72 Anbringendet omfatter to led.

73 Som det første led i anbringendet gør sagsøgeren gældende, at meddelelsen af klagepunkter ikke blev vedtaget og sendt til adressaterne af det i henhold til artikel 2 i forordning nr. 99/63 kompetente organ, dvs. Kommissionen.

74 Meddelelsen af klagepunkter blev sendt til sagsøgeren i form af et ikke-underskrevet dokument, der var vedlagt en skrivelse fra generaldirektøren for konkurrence. Da dokumentet ikke er underskrevet, kan det ikke betragtes som en »retsakt« fra Kommissionen. Det kan derfor ikke danne grundlag for beslutningen.

75 Selv hvis det lægges til grund, at det pågældende dokument sammen med følgeskrivelsen kan betragtes som en »meddelelse af klagepunkter« efter forordning nr. 99/63, blev denne ikke fremsendt af Kommissionen. Artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 giver imidlertid Kommissionen en enekompetence i så henseende, som ikke kan delegeres i henhold til forretningsordenen. Under alle omstændigheder kan hverken fastlæggelsen af indholdet af meddelelsen af klagepunkter eller fremsendelsen heraf til adressaterne delegeres til tredjemand i medfør af forretningsordenen (dommen i sagen Geigy mod Kommissionen, a.st., og Domstolens dom af 17.10.1972, sag 8/72, Cementhandelaren mod Kommissionen, Sml. 1972, s. 251, org. ref.: Rec. s. 977). Kompetencen til at fastsætte fristen for besvarelsen af meddelelsen af klagepunkter kan heller ikke delegeres til tredjemand.

76 Som det andet led i anbringendet gør sagsøgeren gældende, at Kommissionen ved ikke at have hæftet meddelelsen af klagepunkter og bilagene hertil sammen har tilsidesat det krav om, at meddelelsen af klagepunkter skal være skriftlig, som gælder i henhold til artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 99/63, og som har til formål at give de samme garantier som kravet om en bekræftelse af de endelige beslutninger. Meddelelsen af klagepunkter kan derfor ikke danne grundlag for beslutningen.

77 Kravet om, at meddelelsen af klagepunkter skal være skriftlig, indebærer også, at den skal være underskrevet på sidste side. Generaldirektørens underskrift på følgeskrivelsen kan ikke erstatte den fornødne underskrift.

78 Kommissionen har i relation til anbringendets første led anført, at det fremgår af de dokumenter, der blev overgivet til sagsøgeren, at de klagepunkter, der blev gjort gældende over for sammenslutningen, var vedtaget af Kommissionen. I øvrigt underskrev Kommissionens generaldirektør meddelelsen af klagepunkter på grundlag af en almindelig underskriftsbemyndigelse, hvorfor argumentet om hans manglende kompetence savner ethvert grundlag (Domstolens dom af 17.1.1984, forenede sager 43/82 og 63/82, VBVB og VBBB mod Kommissionen, Sml. s. 19, præmis 14, og dommen i sagen Geigy mod Kommissionen, a.st., præmis 5).

79 Kommissionen har understreget, at den i artikel 10 i forordning nr. 99/63 foreskrevne fremgangsmåde for fremsendelsen af meddelelsen af klagepunkter først og fremmest sigter mod at sikre et bevis for datoen for meddelelsen. Meddelelsen af klagepunkter er sket forskriftsmæssigt, hvis adressaten kan få fuldt kendskab til klagepunkternes indhold (ovennævnte domme i sagerne Geigy mod Kommissionen, præmis 11, og Bayer mod Kommissionen, præmis 7 og 20).

80 Kommissionen har i relation til anbringendets andet led anført, at sagsøgeren har misforstået rækkevidden af artikel 2 i forordning nr. 99/63. Denne bestemmelse kræver ikke, at meddelelsen af klagepunkter er forsynet med en underskrift, eller at meddelelsen består af et enkelt dokument. I øvrigt kan man på baggrund af betegnelsen af bilagene og nummereringen af samtlige sider i de fremsendte dokumenter fastslå forbindelsen mellem disse.

Rettens bemærkninger

81 Med hensyn til anbringendets første led bemærkes, at det fremgår af sagens akter, at den til sagsøgeren rettede meddelelse af klagepunkter var ledsaget af en skrivelse, som var underskrevet af generaldirektøren for Kommissionens Generaldirektorat for Konkurrence (GD IV).

82 Generaldirektøren underskrev ikke den nævnte skrivelse i henhold til en delegering af kompetence, men alene på grundlag af en underskriftsbemyndigelse fra det kompetente medlem af Kommissionen (dommen i sagen Geigy mod Kommissionen, a.st., præmis 5). En sådan bemyndigelse er den normale måde, hvorpå Kommissionen udøver sin kompetence (dommen i sagen VBVB og VBBB mod Kommissionen, a.st., præmis 14).

83 Da sagsøgeren intet har fremført, som kan begrunde en antagelse af, at fællesskabsadministrationen i dette tilfælde har undladt at overholde de på området gældende regler (dommen i sagen VBVB og VBBB mod Kommissionen, a.st., præmis 14), må dette argument forkastes.

84 Sagsøgeren gør for det andet gældende, at meddelelsen af klagepunkter ikke blev vedtaget af Kommissionen. Det skal hertil blot bemærkes, at sagsøgeren ikke har fremlagt det mindste bevis, der kan afkræfte den gyldighedsformodning, der knytter sig til Fællesskabets retsakter. Der er derfor ikke anledning til at undersøge, om den påståede tilsidesættelse foreligger (jf. analogien af dommen i sagen Fiatagri og New Holland Ford mod Kommissionen, a.st., præmis 27).

85 Anbringendets første led må derfor forkastes.

86 Anbringendets andet led kan heller ikke tiltrædes.

87 Artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 99/63 bestemmer følgende: »Kommissionen giver virksomhederne og sammenslutningerne af virksomheder skriftlig meddelelse om de klagepunkter imod dem, som tages i betragtning.« Bestemmelsen kræver ikke, at meddelelsen af klagepunkter er forsynet med en underskrift på selve dokumentet, eller at meddelelsen af klagepunkter formelt består af et enkelt dokument.

88 Under alle omstændigheder blev klagepunkterne imod sagsøgeren meddelt skriftligt på en sådan måde, at det var muligt nøjagtigt at identificere de forskellige dokumenter, som Kommissionen baserede klagepunkterne på.

89 Anbringendet må herefter forkastes.

Anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190

Parternes argumenter

90 Sagsøgeren har på grundlag af en detaljeret redegørelse for formålet med begrundelsespligten i henhold til traktatens artikel 190 for det første gjort gældende, at Kommissionen i forhold til hver enkelt handling, der blev betegnet som en overtrædelse, skulle have anført, hvilken bestemmelse der var tilsidesat, og præciseret, om overtrædelsen var blevet begået i form af en aftale eller en samordnet praksis. Disse oplysninger er nemlig nødvendige for, at det kan kontrolleres, om hver enkelt af de omhandlede handlinger opfylder forudsætningerne for et retsbrud med hensyn til gerningsindhold, retsstridighed og skyld. Det er således ikke tilstrækkeligt at anføre, at overtrædelsen bestod i deltagelse i en aftale eller en samordnet praksis, idet en og samme handling ikke både kan betegnes som en aftale og en samordnet praksis.

91 Flere handlinger kan ganske vist betragtes som en fortsat overtrædelse, men dette fritager ikke Kommissionen for i relation til hver enkelt individuel handling at angive de elementer, der udgør retsbruddet. Kun såfremt hver enkelt individuel handling udgør et retsbrud, kan handlingerne samlet efter omstændighederne betragtes som en fortsat overtrædelse.

92 Sagsøgeren har for det andet gjort gældende, at beslutningen også i relation til hver enkelt handling, der blev betragtet som et retsbrud, skulle have indeholdt en nøjagtig angivelse af de konkrete faktiske omstændigheder, såsom det sted, hvor de blev begået, de respektive deltagere og hver enkelt deltagers nøjagtige rolle.

93 Endelig skulle det for det tredje i beslutningen i relation til hver enkelt handling have været oplyst, hvilke fysiske personer der havde handlet. Artikel 15 i forordning nr. 17 forudsætter en forsætlig eller uagtsom handling fra en fysisk persons side, som en virksomhed kan gøres ansvarlig for.

94 Kommissionen finder, at beslutningen indeholder en tilstrækkelig beskrivelse af de faktiske forhold, der begrundede bøden. Der er tale om et kompleks kartel, som bestod i længere tid, og de enkelte virksomheders adfærd indgik i en samlet ordning, der havde til formål at begrænse den fri konkurrence på markedet, og det var derfor ikke nødvendigt at kvalificere den enkelte adfærd som aftale eller samordnet praksis (Rettens dom af 17.12.1991, sag T-7/89, Hercules Chemicals mod Kommissionen, Sml. II, s. 1711, præmis 262, 263 og 264). Under alle omstændigheder understregede Kommissionen i beslutningens betragtning 131 og 132, at virksomhedernes adfærd fra slutningen af 1987 frembød alle de karakteristiske træk ved en fuldstændig aftale efter traktatens artikel 85, stk. 1, og at virksomhedernes adfærd indtil da udgjorde en samordnet praksis. Den kunne i øvrigt endog principalt have kvalificeret en handling som aftale og subsidiært som samordnet praksis (Rettens dom af 10.3.1992, sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, Sml. II, s. 1021, præmis 251 og 252).

95 Da der er tale om en enkelt overtrædelse, har Kommissionen ikke pligt til at påvise, at hver enkelt af kartellets handlinger opfylder kriterierne i artikel 85 (samme dom, præmis 259 og 260).

96 Det er heller ikke nødvendigt at påvise hver enkelt virksomheds medvirken ved alle kartellets handlinger. Som anført i beslutningens betragtning 116 og 117, er det

tilstrækkeligt, at Kommissionen beviser, at kartellet fandtes som helhed, og at hver enkelt virksomhed deltog i visse handlinger, der var en del af den fælles samlede plan (jf. de ovennævnte domme i sagerne ICI mod Kommissionen, præmis 256-261 og 305, og Hercules Chemicals mod Kommissionen, præmis 272).

97 Kommissionen har endelig anført, at den ikke havde pligt til i beslutningen at angive navnene på de personer, der handlede, idet traktatens artikel 85 udtrykkeligt er rettet til virksomheder. Det skal kun godtgøres, at personer, som var bemyndiget til at handle på virksomhedernes vegne, deltog i kartellet, idet de pågældende virksomheder kan gøres ansvarlige for disse personers handlinger (Domstolens dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80, 101/80, 102/80 og 103/80, Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1825, præmis 97). Meddelelsen af klagepunkter indeholder en detaljeret redegørelse for de foreliggende beviser i relation til sagsøgeren, og de handlende personers identitet fremgår af bilagene til denne meddelelse.

Rettens bemærkninger

98 Ifølge fast retspraksis har pligten til at begrunde en individuel beslutning til formål at gøre det muligt for Fællesskabets retsinstanser at efterprøve beslutningens lovlighed og at give den berørte de oplysninger, ved hjælp af hvilke det kan fastslås, om der er grundlag for beslutningen, eller om der foreligger en sådan fejl, at den kan anfægtes. Omfanget af begrundelsespligten afhænger af arten af den pågældende retsakt og den sammenhæng, hvori den er vedtaget (jf. f.eks. Rettens dom af 11.12.1996, sag T-49/95, Van Megen Sports mod Kommissionen, Sml. II, s. 1799, præmis 51). Kommissionen er i henhold til traktatens artikel 190 forpligtet til at anføre de faktiske og retlige omstændigheder, som ligger til grund for dens retlige bedømmelse af det pågældende forhold, samt de grunde, der har ført til dens beslutning, men det kræves ikke, at den imødegår samtlige retlige og faktiske indsigelser, der er rejst under den administrative procedure (jf. bl.a. Domstolens dom af 29.10.1980, forenede sager 209/78 — 215/78 og 218/78, Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 3125, præmis 66).

99 I det foreliggende tilfælde indeholder beslutningen en detaljeret redegørelse for grundene til, at Kommissionen antog, at den konstaterede overtrædelse fra de i beslutningens artikel 1 nævnte virksomheders side måtte betegnes som en aftale og en samordnet praksis (betragtning 129-132). Det hedder nærmere i betragtning 131, første afsnit, at »fra slutningen af 1987, hvor der sker en konkretisering af de gradvis mere omfattende hemmelige aftaler mellem producenterne i den såkaldte ordning med 'pris frem for mængde', frembyder overtrædelsen alle de karakteristiske træk ved en fuldstændig 'aftale' efter artikel 85«. Endvidere anføres det, at »de halvårlige prisinitiativer skal ikke behandles, som om [de] indebar en række indbyrdes uafhængige aftaler eller former for samordnet praksis, men i højere grad som en del af en og samme fortsat bestående aftale« (betragtning 131, andet afsnit).

100 Når en beslutning — som i det foreliggende tilfælde — indeholder en tilstrækkelig begrundelse, hvoraf man kan udlede grundene til, at de konstaterede handlinger blev kvalificeret som en aftale og en samordnet praksis, behøver Kommissionen ikke særskilt at kvalificere hver enkelt af de pågældende handlinger som en aftale eller en samordnet praksis (jf. i samme retning dommen i sagen Hercules Chemicals mod Kommissionen, a.st., præmis 264).

101 Beslutningen indeholder også en detaljeret begrundelse for så vidt angår sagsøgerens deltagelse i overtrædelsen. Den nævner direkte sagsøgeren i forbindelse med beskrivelsen af de samordnede prisforhøjelser (betragtning 74, 76, 78, 79, 81, 85 og 87). Desuden bemærkes — uden at der herved tages stilling til rigtigheden af de heri anførte grunde, hvilket spørgsmål henhører under undersøgelsen af beslutningens materielle lovlighed — at de betragtninger i beslutningen, hvori de konkurrencebegrænsende drøftelser i PWG beskrives (f.eks. betragtning 37, 51 og 52), nødvendigvis vedrører sagsøgeren, eftersom denne ifølge beslutningen deltog i møder i dette organ (betragtning 36, andet afsnit). Endvidere vedrører de betragtninger i beslutningen, hvori de konkurrencebegrænsende drøftelser i JMC beskrives (f.eks. betragtning 44, 45, 46, 58, 71, 73, 84, 85 og 87), også sagsøgeren, idet Kommissionen anså denne for at have deltaget i møder i dette organ (tabel 7 i bilagene til beslutningen og betragtning 46, første afsnit).

102 Under disse omstændigheder findes beslutningens begrundelse at have givet sagsøgeren en tilstrækkelig angivelse af de væsentligste faktiske og retlige betragtninger, der fik Kommissionen til at gøre sammenslutningen ansvarlig for en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

103 Endelig bemærkes, at eftersom en virksomhed i traktatens artikel 85's forstand kan gøres ansvarlig for en fysisk persons handlinger, såfremt den pågældende person er bemyndiget til at handle på virksomhedens vegne (jf. analogien af dommen i sagen Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, a.st., præmis 97), har Kommissionen givet en tilstrækkelig begrundelse for beslutningen gennem henvisningen til sagsøgerens navn.

104 Under alle omstændigheder fremgår det af de individuelle oplysninger i bilagene til meddelelsen af klagepunkter, hvilke af sagsøgerens repræsentanter Kommissionen anså for at have deltaget i møder i PG Paperboard's organer.

105 Da ingen af sagsøgerens argumenter har kunnet tiltrædes, må anbringendet herefter forkastes.

Anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, idet Kommissionen ikke har bevist, at sagsøgeren har deltaget i et kartel

106 Anbringendet omfatter tre led. Hvert enkelt led vil blive behandlet særskilt.

Anbringendets første led om, at der ikke findes beviser for, at sagsøgeren har deltaget i et kartel

— Parternes argumenter

107 Sagsøgeren har gjort gældende, at sammenslutningen på intet tidspunkt deltog i møderne i PG Paperboard's forskellige organer, og at den ikke havde kendskab til de drøftelser, der ifølge beslutningen blev ført under disse møder i konkurrencebegrænsende øjemed.

108 De personer, der ifølge beslutningen repræsenterede sagsøgeren i PG Paperboard's organer, deltog kun som repræsentanter for Nordic Paperboard Institute (herefter »NPI«), en skandinavisk brancheorganisation for kartonproducenter. Udtalelserne fra andre producenter (jf. tabel 5 i bilagene til beslutningen) om, at de betragtede sagsøgeren som medlem af JMC, beror på misforståelser.

109 Hvad angår aftalerne og/eller den samordnede praksis mellem deltagerne i møderne i PG Paperboard's organer indeholder beslutningen ingen nøjagtige oplysninger, der gør det muligt at fastlægge, under hvilke møder sådanne drøftelser fandt sted, hvilket indhold drøftelserne nærmere havde, hvem der deltog i møderne, og hvem der deltog i aftalerne. Der findes navnlig adskillige betragtninger i beslutningen, hvor hverken sagsøgeren eller sammenslutningens medlemmer er nævnt.

110 Da sagsøgerens påståede repræsentanter selv i henhold til beslutningen kun deltog i et begrænset antal møder i PWG og JMC, indeholder beslutningen intet belæg for, at sagsøgeren deltog i nogen form for aftale. Selv hvis det lægges til grund, at der blev indgået aftaler under bestemte møder, og at sagsøgeren var repræsenteret i

de pågældende organer, er det ikke godtgjort, at disse aftaler blev indgået under møder, som sagsøgerens påståede repræsentanter deltog i.

111 Hvad angår PWG har sagsøgeren bestridt påstanden om, at resultaterne af drøftelserne under dette organs møder blev meddelt til de virksomheder, der ikke var medlem af PWG (beslutningens betragtning 38). Der er navnlig intet belæg for påstanden om, at »det ... som regel [var] Finnboard, der orienterede de skandinaviske producenter (alle NPI-medlemmer) om resultatet af møderne« (beslutningens betragtning 38, fjerde afsnit).

112 Påstanden om, at de virksomheder, der ikke var medlem af PWG, blev underrettet om resultaterne af dette organs møder under møderne i PC (beslutningens betragtning 38), er kun en formodning.

113 Bemærkningen i beslutningen om, at sagsøgeren og i et vist omfang sammenslutningens medlemmer deltog i møderne i PC, er en påstand, som der ikke er noget grundlag for.

114 Fiskeby's udtalelse om, at en NPI-repræsentant ved nogle få lejligheder orienterede dette selskab om resultaterne af møderne i JMC (beslutningens betragtning 46) — en udtalelse, som sagsøgeren i øvrigt ikke har noget kendskab til — bekræfter, at repræsentanter for NPI, men ikke repræsentanter for sagsøgeren, deltog i dette udvalgs møder.

115 Endelig drejede drøftelserne under møderne i DØU sig også ifølge beslutningen om den generelle markedssituation.

116 Kommissionen har anført, at sagsøgeren var et fuldgyldigt medlem af PG Paperboard. Den har herved henvist til Stora's redegørelse af 23. december 1991 (bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter), hvori sagsøgeren betegnes som en af de virksomheder, der var repræsenteret i PWG. Desuden blev Finnboard's direktører i PC's mødeprotokoller betegnet som repræsentanter for Finland ved siden af repræsentanterne for andre skandinaviske lande.

117 Sagsøgerens argument om, at sammenslutningen ikke deltog i møderne i PWG, er under alle omstændigheder uholdbart. Selv hvis det antages, at Finnboard's direktører handlede som repræsentanter for NPI, betyder dette blot, at de varetog stort set samtlige skandinaviske producenters interesser. De tog nødvendigvis hensyn til sagsøgerens interesser, når henses til deres funktion i denne virksomhed.

118 Sagsøgeren var også repræsenteret under møderne i JMC og DØU. Flere kartonproducenter har betegnet sagsøgeren som medlem af JMC.

119 Kommissionen har i øvrigt støttet sig til den i beslutningen indeholdte redegørelse for de forskellige organers funktioner.

— Rettens bemærkninger

120 Ifølge beslutningen har sagsøgeren og de andre virksomheder, der er nævnt i beslutningens artikel 1, overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en aftale og en samordnet praksis. Kommissionen anså sagsøgeren for at have deltaget i denne overtrædelse fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991.

121 Ifølge tabel 7 i bilagene til beslutningen deltog sagsøgeren i møder i PWG, PC, JMC og DØU.

122 Kommissionen er herved af den opfattelse, at sagsøgeren både deltog i PWG's møder på egne vegne og som repræsentant for NPI (betragtning 38, fjerde afsnit, og betragtning 79, fjerde afsnit). Endvidere anføres det, at »Finnboard's administrerende direktør ... tillige [var] formand for PG Paperboard og præsiderede over PWG fra maj 1988« (betragtning 79, fjerde afsnit).

123 For så vidt angår sagsøgerens deltagelse i JMC hedder det i beslutningen: »Tilsyneladende repræsenterede Finnboard både NPI og sine egne fire medlemmer Kyro, Metsä-Serla, Tampella og United Paper Mills« (betragtning 32, første afsnit).

124 Endelig fastslås det i relation til sagsøgerens deltagelse i møder i PC, at »Finnboard's repræsentanter (som også havde deltaget i de umiddelbart forudgående møder i PWG) deltog uafhængigt af NPI i alle Direktørkonferencens møder« (betragtning 42, andet afsnit).

125 Sagsakterne bekræfter, at medlemmer af sagsøgerens ledelse var involveret i PG Paperboard's strukturer i den af beslutningen omfattede periode. Det nævnes således i de individuelle oplysninger i bilagene til meddelelsen af klagepunkter, at en direktør (»managing director«) for sagsøgeren i den af beslutningen omfattede periode var næstformand for PG Paperboard, nærmere bestemt hr. de la Chapelle fra midten af 1986 til 1987, hr. Sommar fra 1987 til 1988 og hr. Lindahl fra 1990.

126 Hr. Sommar blev på generalforsamlingen i 1987 valgt som næstformand for PG Paperboard, og han blev i forbindelse med sit kandidatur til denne nye post udtrykkeligt præsenteret som Finnboard Executive Committee's nye formand (»the new Chairman of the Finnboard Executive Committee«) (bilag 97 til meddelelsen af klagepunkter).

127 Det er endvidere ubestridt, at hr. Köhler var formand for PG Paperboard fra maj 1988 til efteråret 1990. I protokollatet for PWG's møde den 6. april 1990 (fremlagt som bilag til svarskriftet) hedder det:

»Hr. Köhler erindrer om, at han i det kommende efterår vil overtage nye funktioner inden for finsk skovbrug. Han forlader således Finnboard og må træde tilbage som formand for PG Paperboard.«

128 Ifølge Stora's redegørelser deltog sagsøgeren i PWG's møder (bilag 35, s. 14, bilag 37, s. 2, og bilag 43, s. 3, til meddelelsen af klagepunkter).

129 Endelig har flere virksomheder bekræftet, at sagsøgeren deltog i JMC's møder (jf. tabel 5 i bilagene til beslutningen).

130 På baggrund af Stora's redegørelser og det forhold, at flere af sagsøgerens medarbejdere faktisk deltog i møderne i PG Paperboard's organer, kan sagsøgerens påstand om, at disse personer kun deltog som repræsentanter for NPI, derfor ikke tiltrædes.

131 Desuden har sagsøgeren ikke fremlagt nogen form for bevis — som f.eks. en fuldmagt til udelukkende at repræsentere NPI — til støtte for det anførte, hvorved sammenslutningen anfægter de samstemmende beviser for, at den deltog i møderne i PG Paperboard's organer på egne vegne. Den har endog under retsmødet erkendt, at den betalte rejseudgifterne i forbindelse med sine medarbejderes deltagelse i de pågældende møder, hvilket kun bekræfter rigtigheden af Kommissionens konstateringer.

132 På denne baggrund må det anses for godtgjort, at sagsøgeren deltog i møderne i PG Paperboard's organer på egne vegne.

133 For så vidt som sagsøgeren i forbindelse med det her omhandlede led i anbringendet bestrider rigtigheden af Kommissionens påstande med hensyn til det konkurrencebegrænsende formål med de omhandlede møder, er der tale om argumenter, som skal undersøges i forbindelse med anbringendets to andre led.

134 Anbringendets første led kan herefter ikke tiltrædes.

Anbringendets andet led om, at der ikke findes beviser for, at sagsøgeren deltog i prisinitiativerne

— Parternes argumenter

135 Sagsøgeren har anført, at beslutningen ikke indeholder nogen nærmere oplysninger, der godtgør, at sammenslutningen deltog i prisinitiativerne. De generelle begrundelser i beslutningen giver ikke grundlag for at konkludere, at der var en sammenhæng mellem de forskellige prisinitiativer, der blev gennemført, og de

enkelte virksomheders adfærd. Det kan navnlig ikke på baggrund af begrundelsen for beslutningen udelukkes, at der blev indgået aftaler under sideløbende drøftelser i forbindelse med møder eller under møder, som ikke havde deltagelse af personer med tilknytning til sagsøgeren.

136 De systematiske annonceringer af prisforhøjelser beviser ikke, at der var indgået en aftale, da de blot var en direkte konsekvens af markedsvilkårene.

137 I mange af de bilag til meddelelsen af klagepunkter, som der henvises til i beslutningen, er sagsøgerens navn hverken nævnt direkte eller indirekte, og i de dokumenter, hvori sagsøgeren er nævnt, er der som regel tale om ubetydelige oplysninger uden kildeangivelse. Desuden er visse dokumenter udfærdiget under omstændigheder, der viser, at der ikke er nogen forbindelse mellem dokumenterne og møderne i PG Paperboard's organer. Sådanne dokumenter kan derfor ikke betragtes som bevis for, at sagsøgeren deltog i prisinitiativerne.

138 Sagsøgeren har på denne baggrund bestridt bevisværdien af en stor del af de af Kommissionen påberåbte dokumenter. Dokumenterne i bilag 44, 109, 130 og 131 til meddelelsen af klagepunkter, som der henvises til i beslutningen, har efter sagsøgerens opfattelse heller ikke den bevisværdi, Kommissionen tillægger dem. De viser tværtimod, at sagsøgeren ikke deltog i nogen form for ulovligt samarbejde.

139 Sagsøgeren er ikke nævnt i den prisliste, der blev fundet hos selskabet Finnboard (UK) Ltd (jf. beslutningens betragtning 79, herefter »Finnboard-listen«). Denne liste har ikke så store lighedspunkter med de to prislister, der blev fundet hos Rena (bilag 110 og 111 til meddelelsen af klagepunkter), at man kan drage nogen konklusioner på grundlag heraf for så vidt angår sagsøgeren. Sagsøgeren er nemlig heller ikke nævnt i prislisterne fra Rena, og Finnboard-listen indeholder kun alment tilgængelige oplysninger og sigter med anvendelsen af det svenske ord »höjs«

åbenbart til en fortidig begivenhed. Desuden indeholder de prislister, der blev fundet hos Rena, oplysninger om Irland, men ikke om Finland. I Finnboard-listen er det omvendte tilfældet.

140 I det notat, der blev fundet hos Rena, og som ifølge beslutningen vedrører JMC's møde den 6. september 1989 (bilag 117 til meddelelsen af klagepunkter), hedder det blot: »10,5% difference between GC I and GC on the lowest prices from Finnboard«. Det kan ikke heraf udledes, at sagsøgeren deltog i nogen form for aftale, idet forfatteren af notatet blot fastslår en prisforskel mellem to produkter. Desuden fremgår det af Rena's følgeskrivelse (bilag 116 til meddelelsen af klagepunkter), at de i notatet indeholdte angivelser er baseret på individuelle samtaler sideløbende med JMC's møde, og sagsøgerens medarbejdere deltog ikke i disse samtaler.

141 Det notat fra Rena, der ifølge beslutningen vedrører JMC's møde den 6. september 1990 (bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter), drejer sig ikke engang om et møde i JMC (jf. Rena's følgeskrivelse, bilag 116 til meddelelsen af klagepunkter), idet der kun henvises til interne drøftelser. Den eneste bemærkning om sagsøgeren (»Finnboard a lot down in USSR«) udgør ikke noget holdepunkt for en aftale.

142 Hvad angår den i Stora's redegørelse indeholdte beskrivelse af JMC's rolle i forbindelse med gennemførelsen af prisinitiativerne (bilag 35 til meddelelsen af klagepunkter, s. 17) har sagsøgeren anført, at selv hvis det lægges til grund, at sammenslutningen deltog i dette organs møder, hvilket bestrides, deltog den ifølge beslutningen kun i syv møder i JMC sammen med Stora. Det er derfor uden videre muligt, at eventuelle drøftelser i konkurrencebegrænsende øjemed kun fandt sted under møder, som sagsøgeren ikke deltog i, og at der kun blev ført uskyldige drøftelser under de syv møder, som både Stora og sagsøgeren deltog i.

143 Kommissionen finder, at den har bevist, at der fandtes prisinitiativer, og at sagsøgeren deltog i disse initiativer.

144 Hvad angår konstateringen af, at der fandtes prisinitiativer, har den i det væsentlige henvist til beslutningens betragtning 74-90. Den har endvidere støttet sig til bestemte beviser, som er nævnt i beslutningen (bilag 44 og 70 til meddelelsen af klagepunkter).

145 Den har endelig henvist til to lister over prisforhøjelser, som blev fundet hos Rena (bilag 110 og 111 til meddelelsen til klagepunkter, nævnt i beslutningens betragtning 80 og 83). Disse lister, som har samme oprindelse, bekræfter Stora's udtalelser om de prisforhøjelsesaftaler, der blev indgået i PG Paperboard. Listerne nævner ingen virksomheder ved navn, idet prisforhøjelserne angives for de enkelte europæiske lande. Det er derfor irrelevant, at sagsøgeren ikke er nævnt udtrykkeligt.

146 For så vidt angår sagsøgerens deltagelse i prisinitiativerne har Kommissionen bestridt, at prisforhøjelserne var et resultat af de generelle markedsvilkår. Den har for det første bevist, at der blev indgået aftaler på dette område, hvilket flere af de berørte producenter ikke engang har bestridt. For det andet er en deltagelse i møder, hvorunder der er ført drøftelser i konkurrencebegrænsende øjemed, tilstrækkelig til, at traktatens artikel 85 finder anvendelse (Rettens dom af 24.10.1991, sag T-1/89, Rhône-Poulenc mod Kommissionen, Sml. II, s. 867, præmis 66).

147 Finnboard-listen indeholder oplysninger om GD-kvaliteterne, som viser, at der ikke er tale om et internt dokument, idet sagsøgeren ikke producerer sådanne kvaliteter. Ligheden mellem Finnboard-listen og de lister, der blev fundet hos Rena, viser desuden, at Finnboard-listen var en liste over de af kartonproducenterne aftalte prisforhøjelser. Det kan på baggrund af oplysningerne i Finnboard-listen

fastslås, at den vedrører prisforhøjelsen for andet kvartal 1989 og ikke — som hævdet af sagsøgeren — historiske oplysninger.

148 Endelig bevises sagsøgerens deltagelse af de håndskrevne notater, der blev fundet hos FS-Karton og Rena (bilag 113 og 117 til meddelelsen af klagepunkter), hvori visse kartonproducenter, herunder Finnboard, nævnes ved navn.

— Rettens bemærkninger

149 Ifølge beslutningens artikel 1 har de i bestemmelsen nævnte virksomheder overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved i referenceperioden at have deltaget i en aftale og samordnet praksis, som indebar, at leverandører af karton i EF bl.a. »nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta« og »planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF«.

150 Det er allerede blevet fastslået, at sagsøgeren deltog i møder i PWG og JMC fra midten af 1986 og i hvert fald indtil april 1991. Det skal således undersøges, om Kommissionen har godtgjort, at formålet med møderne i disse to organer bl.a. var et ulovligt samarbejde om priser, inden der skal tages stilling til sagsøgerens individuelle situation i forhold til formålet med disse møder.

151 For så vidt angår PWG anføres det i beslutningen, at dette organs egentlige formål »bl.a. [var] 'drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser og kapacitet'« (betragtning 37, tredje afsnit), og at »fra et tidspunkt kort efter gruppens oprettelse 'nåede man i PWG til enighed og traf

generelle beslutninger om både tidspunkterne for og størrelsen af de prisforhøjelser, som kartonproducenterne skulle gennemføre'« (betragtning 37, fjerde afsnit).

152 Disse oplysninger hidrører fra Stora's redegørelser (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter). Stora oplyser endvidere: »Der afholdtes møder i PWG fra 1986 med det formål at bidrage til at skabe disciplin på markedet«. Oplysningerne bekræftes af bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter, som er et fortroligt notat af 28. december 1988 fra den marketingchef, der var ansvarlig for Mayr-Melnhof-koncernens salg i Tyskland (hr. Katzner), til koncernens administrerende direktør i Østrig (hr. Gröller) om markedssituationen.

153 Ifølge dette dokument havde det nærmere samarbejde på »direktørniveau« (»Präsidentenkreis«), som var blevet aftalt i 1987, haft to bemærkelsesværdige resultater:

»— PRO-Carton

— Prisdisciplin.

På disse to områder kan der både konstateres positive og negative ting:

...

— Med hensyn til priser: vindere og tabere.«

154 Det hedder videre i notatet: »Det var og er en gevinst for samtlige deltagere, at man har kunnet standse de konstante prisfald, der var tale om indtil efteråret 1987, og erstatte dem med klare og mærkbare prisstigninger i to omgange (indtil nu).«

155 Udtrykket »direktørniveau« blev af Mayr-Melnhof fortolket som omfattende både PWG og PC generelt, dvs. uden reference til en bestemt begivenhed eller et bestemt møde (bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 2.a), hvilket ikke kræver nærmere forklaring på dette sted.

156 På baggrund af ovenstående findes Kommissionen at have ført bevis for PWG's rolle i forbindelse med det ulovlige samarbejde om priser.

157 For så vidt angår JMC fremgår det af beslutningen, at dette organs hovedopgave fra første færd var:

»— at bestemme, hvorvidt og i bekræftende fald hvorledes der kunne gennemføres prisforhøjelser, og meddele sine konklusioner til PWG

— at fastlægge enkelthederne i forbindelse med de prisinitiativer, der besluttedes af PWG, for hvert af de berørte lande og for de store kunder med henblik på at gennemføre et ækvivalent (dvs. ensartet) prissystem i Europa ...« (beslutningens betragtning 44, sidste afsnit).

158 I beslutningens betragtning 45, første og andet afsnit, anfører Kommissionen således nærmere:

»Udvalget diskuterede, marked for marked, hvordan de enkelte producenter skulle gennemføre de af PWG besluttede prisforhøjelser. De praktiske detaljer i forbindelse med gennemførelsen af de påtænkte prisforhøjelser blev drøftet ved 'rundbordssamtaler', hvorunder deltagerne havde mulighed for at fremkomme med deres kommentarer til den foreslåede forhøjelse.

Problemer med at gennemføre de af PWG besluttede prisforhøjelser eller lejlighedsvise tilfælde af manglende samarbejdsvilje blev meddelt til PWG, som derefter (som Stora udtrykte det) 'forsøgte at opnå samarbejde, i det omfang det blev anset for nødvendigt'. JMC udarbejdede særskilte rapporter for GC- og GD-kvaliteter. Såfremt PWG ændrede en beslutning om prisfastsættelse på grundlag af de rapporter, man havde modtaget fra JMC, blev de skridt, der var nødvendige for at gennemføre beslutningen, drøftet ved næste JMC-møde.«

159 Det bemærkes, at Kommissionen med rette har henvist til redegørelserne fra Stora som støtte for disse oplysninger om genstanden for JMC's møder (bilag 35 og 39 til meddelelsen af klagepunkter).

160 Selv om Kommissionen ikke er i besiddelse af officielle referater af møder i JMC, har den fra Mayr-Melnhof og Rena fået adgang til nogle interne notater vedrørende møderne den 6. september 1989, den 16. oktober 1989 og den 6. september 1990 (bilag 117, 109 og 118 til meddelelsen af klagepunkter). Disse notater, der er omtalt i beslutningens betragtning 80, 82 og 87, gengiver detaljerede drøftelser under disse møder om samordnede prisinitiativer. Disse beviser bekræfter klart Stora's beskrivelse af JMC's opgaver.

161 I denne forbindelse er det som eksempel tilstrækkeligt at henvise til notatet fra Rena vedrørende JMC's møde den 6. september 1990 (bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter), hvoraf bl.a. følgende fremgår:

»Der bliver annonceret en prisforhøjelse i *næste uge, i september.*

Frankrig	40 FRF
Nederlandene	14 NLG
Tyskland	12 DEM
Italien	80 ITL
Belgien	2,50 BEF
Schweiz	9 CHF
Det Forenede Kongerige	40 GBP
Irland	45 IEP

Alle kvaliteter bør forhøjes lige meget GD, UD, GT, GC osv.

Kun 1 prisforhøjelse om året.
For leverancer fra den 7. januar.
Senest den 31. januar.
14. september skrivelse om prisforhøjelse (Mayr-Melnhof).
19. september, Feldmühle udsender sin meddelelse.
Cascades før udgangen af september.
Alle skal have udsendt meddelelserne før den 8. oktober.«

162 Som det fremgår af beslutningens betragtning 88, 89 og 90, lykkedes det endvidere Kommissionen at få adgang til interne dokumenter, der godtgør, at virksomhederne, bl.a. dem, der udtrykkeligt er anført i bilag 118 til meddelelsen af

klagepunkter, faktisk annoncerede og gennemførte de aftalte prisforhøjelser (jf. også tabel G i bilagene til beslutningen).

163 Retten kan i denne forbindelse ikke give sagsøgeren medhold i, at det ikke er bevist, at bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter vedrører et møde i JMC. Det pågældende notat er nemlig udarbejdet på brevpapir med navnet »Schweizerischer Bankverein« og dateret den 6. september 1990, på hvilken dato JMC holdt et møde i Zürich. Det fremgår tydeligt af notatet, at der blev ført drøftelser i konkurrencebegrænsende øjemed mellem de nævnte producenter. Det findes derfor godtgjort, at notatet vedrører JMC's møde den pågældende dag.

164 Selv om de dokumenter, som Kommissionen har henvist til, kun vedrører få møder i JMC inden for den periode, som beslutningen omfatter, bekræfter alle de foreliggende bevisdokumenter Stora's oplysninger, hvorefter JMC's væsentligste opgave var at beslutte og planlægge gennemførelsen af de samordnede prisforhøjelser. I denne forbindelse må den næsten fuldstændige mangel på referater af JMC's møder, officielle såvel som interne, anses for tilstrækkeligt bevis for Kommissionens påstand om, at de deltagende virksomheder bestræbte sig på at skjule den reelle beskaffenhed af de drøftelser, der fandt sted i dette organ (jf. bl.a. beslutningens betragtning 45). Under disse omstændigheder gælder der en omvendt bevisbyrde, således at det påhviler de virksomheder, som beslutningen er rettet til, og som deltog i organets møder, at bevise, at det havde et lovligt formål. Da virksomhederne ikke har ført bevis herfor, har Kommissionen med rette antaget, at hovedformålet med de drøftelser, som virksomhederne førte på møderne i dette organ, var konkurrencebegrænsende.

165 For så vidt angår sagsøgerens egen situation findes sammenslutningens deltagelse i møder i PWG og JMC at være et tilstrækkeligt bevis for, at den deltog i et ulovligt samarbejde om priser.

166 For det første udøvede medlemmer af sagsøgerens ledelse ledende funktioner i PG Paperboard i perioden fra midten af 1986 til efteråret 1990 (jf. ovenfor, præmis 122-127). Desuden henvises der i bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter til drøftelser under et møde i JMC, som det er ubestridt, at en af sagsøgerens medarbejdere deltog i.

167 Sagsøgerens deltagelse i det ulovlige samarbejde om priser bekræftes i øvrigt af de i beslutningen nævnte skriftlige beviser for det pågældende samarbejde. Der er således slående formelle ligheder mellem den i beslutningens betragtning 79 omhandlede Finnboard-liste og to andre prislister, der er nævnt i beslutningens betragtning 80 og 83, nemlig de lister, Kommissionen fandt hos Rena (bilag 110 og 111 til meddelelsen af klagepunkter). De tre lister indeholder i relation til flere kartontyper og flere EF-lande oplysninger om datoerne og de nøjagtige beløb for de prisforhøjelser, der blev gennemført af de omhandlede virksomheder henholdsvis i april 1989, i september/oktober 1989 og i april 1990. Disse oplysninger svarer med hensyn til størrelsen af prisforhøjelserne og datoerne for deres gennemførelse til de pågældende virksomheders og navnlig sagsøgerens konstaterede faktiske adfærd på markedet (jf. tabel D, E og F i bilagene til beslutningen).

168 På baggrund af den slående lighed mellem de tre prislisters form må det antages, at de har samme oprindelse. Desuden bemærkes, at bilag 110 er dateret den 3. december 1989, hvilken dato ligger forud for annonceringen af de i denne liste anførte prisstigninger. Kommissionen kunne derfor med rette drage den slutning, at de to andre, udaterede, prislister også måtte anses for at være udarbejdet forud for de tidspunkter, hvor de i listerne nævnte prisstigninger faktisk blev annonceret.

169 Hvad nærmere angår Finnboard-listen kan Retten ikke tiltræde sagsøgerens argument om, at det svenske ord »höjs« viser, at det pågældende dokument drejer sig

om en tidligere forhøjelse af priserne for karton til grafiske formål. Ordet »höjs« kan nemlig både sigte til en nutidig og en fremtidig hændelse.

170 Endelig har Kommissionen i relation til samme liste i beslutningen (betragtning 79, fjerde afsnit) med rette anført følgende:

»Finnboard fremstiller hverken UD- eller GD-kvaliteter, så listen kan ikke have været udelukkende intern eller kun have vedrørt Finnboard's egne aktiviteter.«

171 Kommissionen findes herefter at have bevist, at sagsøgeren deltog i et ulovligt samarbejde om priser, uden at det er nødvendigt at undersøge sagsøgerens indvendinger mod andre dokumenter (bilag 44, 130 og 131 til meddelelsen af klagepunkter).

Anbringendets tredje led om, at der ikke findes beviser for, at sagsøgeren deltog i mængdetilpasningen

— Parternes argumenter

172 Sagsøgeren har anført, at beslutningen ikke indeholder noget, der giver grundlag for at fastslå, at sagsøgeren har overtrådt traktatens artikel 85 i forbindelse med mængdetilpasning. I bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter (jf. beslutningens betragtning 53), som tillægges særlig betydning i begrundelsen for beslutningen, er sagsøgerens navn ikke nævnt én eneste gang.

173 Beslutningens betragtning 61, som vedrører systemet for overvågning af og kontrol med produktionskapaciteterne og de producerede og solgte mængder, indeholder ingen kritik af sagsøgeren, da denne ikke gav oplysninger til Fides og ikke modtog kapacitetsrapporter.

174 Begrundelsen for beslutningen med hensyn til ordrebeholdninger og produktionsstandsninger er rent teoretisk. Det antydes end ikke, at der fandtes en aftale herom, idet der ifølge beslutningen kun fandtes et løst system i form af henstillinger.

175 Hvad endelig angår den aftale om fastfrysning af markedsandelene for de største producenter, som hævdes at være indgået i PWG, har sagsøgeren gentaget, at sammenslutningen ikke deltog i disse møder. Desuden indeholder hverken Stora's redegørelse (bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter) eller notatet fra Rena angående et møde i NPI (bilag 102 til meddelelsen af klagepunkter, jf. beslutningens betragtning 58) holdepunkter for, at sagsøgeren deltog i en aftale. Navnlig viser Stora's redegørelse, at drøftelserne vedrørende markedsandelene var yderst vage og ikke vedrørte individuelle virksomheder.

176 Kommissionen har anført, at det er godtgjort, at der fandtes et ulovligt samarbejde om mængdetilpasning (beslutningens betragtning 51-71).

177 Princippet om pris frem for mængde er beskrevet udførligt af Stora (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter). Princippet indebar en kontrol med de producerede mængder og en tilpasning heraf til efterspørgslen. Producenterne udvekslede derfor oplysninger om ordrebeholdninger, ordretilgang og kapacitetsudnyttelse. De underrettede endvidere hinanden om påtænkte eller gennemførte produktionsstandsninger med henblik på at kunne planlægge produktionsstandsninger for hele branchen.

178 Denne beskrivelse af princippet om pris frem for mængde støttes af et notat fra Mayr-Melnhof vedrørende DØU's møde den 3. oktober 1989 (bilag 70 til meddelelsen af klagepunkter), af et fortroligt notat af 28. december 1988 udfærdiget af Mayr-Melnhof's salgsdirektør (bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter) og af bilag 113, 130 og 131 til meddelelsen af klagepunkter.

179 At sagsøgeren deltog i de omhandlede drøftelser, bevises af, at sammenslutningen i lang tid havde formandskabet i PWG, hvor de nævnte drøftelser fandt sted.

180 Desuden bekræftes sagsøgerens rolle af adskillige dokumenter, navnlig bilag 70, 130 og 131 til meddelelsen af klagepunkter, hvori sagsøgeren er nævnt flere gange.

— Rettens bemærkninger

181 Det fremgår af beslutningens artikel 1, at de deri nævnte virksomheder har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, idet de i referenceperioden har deltaget i en aftale og samordnet praksis, som indebar, at leverandører af karton i Fællesskabet bl.a. »nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden« og »i stigende grad siden begyndelsen af 1990 [traf] samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger«.

182 Ifølge Kommissionen blev disse to former for ulovligt samarbejde, der i beslutningen behandles under overskriften »Mængdetilpasning«, indledt i referenceperioden

af de virksomheder, der deltog i PWG's møder. Det fremgår således af beslutningens betragtning 37, tredje afsnit, at PWG's egentlige formål ifølge Stora bl.a. var »drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser og kapacitet«.

183 I beslutningen (betragtning 37, femte afsnit) hedder det om PWG's rolle i relation til det ulovlige samarbejde om markedsandele: »I forbindelse med initiativer til prisforhøjelser foregik de i PWG indgående drøftelser vedrørende markedsandele i Vesteuropa for sammenslutninger af virksomheder inden for de enkelte lande og for de enkelte producentkoncerner. Som et resultat af disse drøftelser opnåedes visse former for 'arrangementer' mellem deltagerne med hensyn til deres respektive markedsandele med det formål at sikre, at gennemførelsen af de samordnede prisinitiativer ikke blev truet af en situation, hvor udbuddet oversteg efterspørgslen. Faktisk enedes de store producentkoncerner om at fastholde deres markedsandele på de niveauer, der fremgik af de årlige produktions- og salgsstatistikker, der forelå i endelig form fra Fides i marts det følgende år. Udviklingen med hensyn til markedsandele blev analyseret på hvert af de møder, der holdtes i PWG, på basis af månedlige opgørelser fra Fides, og såfremt der konstateredes væsentlige udsving, blev den formodet ansvarlige virksomhed afkrævet en forklaring.«

184 Det fremgår af beslutningens betragtning 52, at »i forbindelse med den enighed, der opnåedes i PWG i løbet af 1987, blev de store producenters andele af det vesteuropæiske marked 'fastfrosset' på de aktuelle niveauer, og der blev ikke gjort forsøg på at hverve nye kunder eller forøge salget til de faste kunder gennem aggressive priskampagner«.

185 I betragtning 56, første afsnit, understreges følgende: »Den grundlæggende forståelse mellem de største producenter om ikke at udvide deres respektive markedsandele bestod i hele den periode, denne beslutning vedrører.« I betragtning 57 hedder det: »'Udviklingen inden for markedsandele' blev analyseret på alle PWG's møder på grundlag af foreløbige statistikker.« Endelig understreges det i betragtning 56,

sidste afsnit: »De virksomheder, der deltog i disse drøftelser om markedsandele, var de samme, som havde sæde i PWG, nemlig: Cascades, Finnboard, KNP (indtil 1988), [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió, de to medlemmer af Stora-koncernen, CBC og Feldmühle og (fra 1988) Weig.«

186 Retten finder, at Kommissionen har bevist eksistensen af et ulovligt samarbejde om markedsandele mellem deltagerne i PWG's møder.

187 Kommissionens analyse hviler navnlig på Stora's redegørelser (bilag 39 og 43 til meddelelsen af klagepunkter) og bestyrkes af bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter.

188 I bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter oplyser Stora: »[Der] afholdtes møder i PWG fra 1986 med det formål at bidrage til at skabe disciplin på markedet ... Til gruppens (lovlige) formål hørte bl.a. drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser, efterspørgsel og kapacitet. Gruppens opgaver omfattede bl.a., at give Direktørkonferencen en vurdering og beskrivelse af den nøjagtige tilstand med hensyn til udbud og efterspørgsel på markedet og de forholdsregler, der burde træffes for at skabe disciplin på markedet.«

189 Stora har om det ulovlige samarbejde med hensyn til markedsandele oplyst, at »de andele, der blev erhvervet af koncerner i Det Europæiske Fællesskab, EFTA og i andre lande, som PG Paperboard's medlemmer havde leveret til, blev gennemgået i PWG«, samt at PWG »drøftede muligheden for at bevare markedsandelene på det hidtidige niveau« (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 19). Stora anførte endvidere (samme dokument, punkt 6), at »drøftelserne vedrørende markedsandelene for fabrikanterne i Europa fandt ligeledes sted i denne periode, således at den første referenceperiode byggede på 1987-niveauerne«.

190 I sit svar af 14. februar 1992 på et spørgsmål fra Kommissionen af 23. december 1991 (bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter) præciserer Stora endvidere: »Aftalerne om niveauerne for markedsandelene, som PWG's medlemmer indgik, vedrørte hele Europa. Disse aftaler byggede på samlede årlige tal for det foregående år, der sædvanligvis forelå endeligt i marts måned det følgende år« (punkt 1.1).

191 Denne påstand underbygges i samme dokument med følgende formulering: »... drøftelserne mundede ud i aftaler mellem PWG's medlemmer, der sædvanligvis blev indgået marts måned hvert år, og som havde til formål at fastholde deres markedsandele på samme niveau som i det foregående år« (punkt 1.4). Stora har endvidere anført, at »der ikke blev truffet nogen form for foranstaltninger for at sikre, at aftalerne blev overholdt«, og at deltagerne i PWG's møder »var klar over, at hvis de erhvervede en særlig stilling på markeder, som andre leverede til, ville disse gøre gengæld på andre markeder« (samme punkt).

192 Stora har endelig oplyst, at Finnboard deltog i drøftelserne om markedsandele (punkt 1.2).

193 Stora's påstande om et ulovligt samarbejde om markedsandele bekræftes af bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter (jf. ovenfor, præmis 152 og 178).

194 Ifølge dette dokument, der er gengivet i beslutningens betragtning 53, 54 og 55, havde det nærmere samarbejde på »direktørniveau« (»Präsidentenkreis«), som var blevet aftalt i 1987, betydet »vindere« og »tabere«. Ifølge notatets forfatter hørte Mayr-Melnhof til taber-gruppen af en række grunde, herunder:

»2) Der har kun kunnet indgås en aftale, idet vi er blevet pålagt en 'sanktion' — man har krævet, at vi bringer visse 'ofre'.

3) Markedsandele for 1987 skulle 'fastfryses', bestående kontakter skulle opretholdes, og der måtte ikke anvendes tilbudspriser for at hverve nye aktiviteter eller kvaliteter (resultatet vil vise sig i januar 1989 — såfremt alle deltagere er loyale).«

195 Disse passager skal læses på baggrund af den større sammenhæng, notatet indgår i.

196 Som allerede nævnt (jf. ovenfor, præmis 155), blev udtrykket »direktørniveau« af Mayr-Melnhof fortolket som omfattende både PWG og PC generelt, dvs. uden reference til en bestemt begivenhed eller et bestemt møde (bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 2.a).

197 Forfatteren anfører endvidere, at samarbejdet har medført »prisdisciplin«, hvilket har betydet »vindere« og »tabere«.

198 Bemærkningen om fastfrysning af markedsandelene på 1987-niveau skal således forstås på baggrund af denne disciplin, som blev besluttet på »direktørniveau«.

199 Henvisningen til 1987 som referenceår stemmer endvidere overens med Stora's anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen om klagepunkter, jf. ovenfor, præmis 188).

200 Med hensyn til PWG's rolle i det ulovlige samarbejde om kontrol med leverancer, som var karakteristisk for analysen af produktionsstandsninger, hedder det i

beslutningen, at PWG havde afgørende betydning for gennemførelsen af produktionsstandsninger, da produktionskapaciteten forøgedes, og efterspørgslen faldt: »... fra begyndelsen af 1990 [fandt] de førende producenter i branchen ... det nødvendigt at træffe aftale i PWG's regi om behovet for at indføre midlertidige produktionsstandsninger. De store producenter erkendte, at de ikke kunne styrke efterspørgslen ved at sænke priserne, og at priserne simpelt hen ville falde, hvis de opretholdt fuld produktionskapacitet. Teoretisk kunne man på grundlag af kapacitetsrapporterne beregne, hvor længe driften skulle indstilles for at genoprette ligevægten mellem udbud og efterspørgsel« (beslutningens betragtning 70).

201 I beslutningen hedder det endvidere: »Dog foretog PWG aldrig nogen formel tildeling af 'downtime' til de enkelte producenter. Ifølge Stora voldte det praktiske problemer at nå frem til en koordineret plan for produktionsstandsninger, der dækkede samtlige producenter. Stora har udtalt, at dette var grunden til, at der kun 'fandtes et løst system i form af henstillinger'« (beslutningens betragtning 71).

202 Retten finder, at Kommissionen i fornødent omfang har bevist eksistensen af et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger mellem deltagerne i PWG's møder.

203 De dokumenter, som Kommissionen har fremlagt, underbygger dens analyse.

204 I sin anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 24) udtalte Stora: »Med PWG's vedtagelse af princippet om 'pris frem for mængde' og den gradvise gennemførelse af et ensartet prissystem fra 1988, erkendte PWG's medlemmer, at det var nødvendigt at gennemføre produktionsstandsninger for at fastholde priserne, idet stigningen i efterspørgslen faldt. Uden produktionsstandsninger havde det ikke været muligt for producenterne at fastholde det aftalte prisniveau med en voksende overkapacitet.«

205 I det følgende punkt i redegørelsen tilføjes det: »I 1988 og 1989 kunne industrien arbejde med en næsten fuldstændig kapacitetsudnyttelse. Produktionsstandsninger, bortset fra sædvanlige standsninger, som skyldtes reparation eller ferier, blev nødvendige fra 1990 ... Senere viste det sig nødvendigt at anvende produktionsstandsninger, når tilgangen af ordrer svigtede, for at kunne gennemføre princippet om 'pris frem for mængde'. De produktionsstandsninger, som krævedes af producenterne (for at sikre ligevægten mellem produktion og forbrug), kunne beregnes på grundlag af kapacitetsrapporterne. PWG angav ikke formelt omfanget af produktionsstandsningerne, men der fandtes et løst system i form af henstillinger ...«

206 For så vidt angår punkt 73 i meddelelsen af klagepunkter bemærkes, at forfatterens begrundelse for, at han i skrivende stund anså Mayr-Melnhof for »taber«, er et vigtigt bevis for, at der fandtes et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger mellem deltagerne i PWG's møder.

207 Forfatteren fastslår således:

»4) På dette punkt begynder parterne at blive uenige om, hvad målet er.

...

c) Samtlige salgsmedarbejdere og salgsagenter i Europa blev fritaget for at skulle overholde deres mængdebudgetter, og der fulgtes, stort set undtagelsesfrit, en streng prispolitik (ofte har vore medarbejdere ikke forstået vores ændrede holdning i relation til markedet — tidligere stilledes der kun krav med hensyn til mængde, mens det herefter alene var prisdisciplinen, der talte, uanset risikoen for produktionsstandsninger).«

208 Mayr-Melnhof har anført (bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter), at den ovenfor gengivne passage vedrører et internt forhold i virksomheden. Når notatet imidlertid ses i en større sammenhæng, giver dette uddrag udtryk for, at der i forhold til salgsmedarbejderne blev gennemført en streng politik, som var blevet vedtaget på »direktørniveau«. Dokumentet må endvidere ses som udtryk for, at deltagerne i 1987-aftalen, dvs. i hvert fald deltagerne i PWG's møder, utvivlsomt har vurderet følgerne af den politik, der blev besluttet, for det tilfælde at den skulle blive håndhævet med strenghed.

209 Den omstændighed, at der fandt drøftelser sted mellem producenterne vedrørende produktionsstandsninger i forbindelse med forberedelsen af prisforhøjelser, støttes bl.a. af et notat fra Rena af 6. september 1990 (bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter), der nævner omfanget af prisforhøjelser i en række lande, datoerne for den fremtidige offentliggørelse af disse samt ordrebeholdningen udtrykt i antal arbejdsdage for flere producenter.

210 Notatets forfatter giver udtryk for, at visse producenter forudså produktionsstandsninger, idet han anfører:

»Kyro	36 days	1 week
Simpele	28 days	1 week September
Ta	27 days	
Ingerois	24 days	23/September stop
...		
Kopparfors	5-15 days	

5 /9 will stop for five days.«

211 Sagsøgeren deltog i det møde i JMC, som notatet vedrører (tabel 4 i bilagene til beslutningen). Det er ubestridt, at de ovennævnte navne »Kyro«, »Simpele«, »Ta« for Tako og »Ingerois« sigter til steder, hvor virksomheder, der er medlem af Finnboard, nemlig Oy Kyro AB, United Paper Mills Ltd, Metsä-Serla Oy og Tampella Corporation, producerer karton.

212 Af disse grunde finder Retten, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at der fandtes et ulovligt samarbejde om markedsandele mellem deltagerne i PWG's møder, samt at der fandtes et ulovligt samarbejde mellem de samme parter om produktionsstandsninger. Da det er godtgjort, at sagsøgeren deltog i PWG's møder, og da sammenslutningen udtrykkeligt er nævnt i de belastende centrale bevisdokumenter (redegørelserne fra Stora), har Kommissionen med føje anset sagsøgeren for ansvarlig for at have deltaget i de to former for ulovligt samarbejde.

213 Sagsøgerens indvendinger mod Stora's redegørelser, hvormed sammenslutningen bestrider disses bevisværdi, kan ikke antages at svække denne konstatering.

214 Det er nemlig ubestridt, at Stora's redegørelser hidrører fra en af de virksomheder, der anses for at have deltaget i den påståede overtrædelse, og at de indeholder en detaljeret beskrivelse af de drøftelser, der fandt sted i PG Paperboard's organer, af det mål, som forfulgtes af de virksomheder, der havde sæde her, samt af virksomhedernes deltagelse i de forskellige organers møder. I det omfang dette hovedbevis bekræftes af andre omstændigheder i sagen, er det et relevant grundlag for Kommissionens påstande.

215 Da Kommissionen har bevist, at de to nævnte former for ulovligt samarbejde fandtes, er det ikke fornødent at undersøge de andre dokumenter, som sagsøgeren har rejst indsigelser mod.

216 Da ingen af anbringendets led har kunnet tiltrædes, må anbringendet herefter i det hele forkastes.

Anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, idet Kommissionen ikke tog tilstrækkeligt hensyn til konkurrencevilkårene og markedssituationen

Parternes argumenter

217 Anbringendet omfatter to led.

218 Som det første led i anbringendet gør sagsøgeren gældende, at virksomheden som følge af markedsvilkårene ikke havde nogen interesse i at deltage i en konkurrencebegrænsende aftale.

219 Det fremgår af beslutningen, at eksporten fra de skandinaviske lande i 1990 næsten udelukkende bestod af GC- og SBS-kvaliteter, og at 80% af den finske kartonproduktion var GC-kvaliteter. Desuden dækkede eksporten fra EFTA-medlemsstaterne ca. halvdelen af forbruget af GC-kvaliteter inden for Fællesskabet. Sagsøgeren havde således udelukkende interesse i udviklingen på Fællesskabets kartonmarked for så vidt angår GC-kvaliteter.

220 Producenterne af GC-kvaliteter var næsten ikke berørt af de afsætningsvanskeligheder, som producenterne af GD-kvaliteter havde, da efterspørgslen efter GC-kvaliteter i den sidste halvdel af firserne steg tre gange så hurtigt som efterspørgslen efter GD-kvaliteter, og det lykkedes de skandinaviske producenter af GC-kvaliteter at forøge deres markedsandele løbende. Producenterne af GD-kvaliteter var derimod udsat for hård konkurrence. Virkningerne af denne fordelagtige konkurrencesituation for producenterne af GC-kvaliteter blev dels forstærket af deres produktionskædes vertikale integration, idet kartonfabrikkerne var placeret meget tæt på skovene og cellulosefabrikkerne, dels af, at de finske produ-

center havde de mest moderne produktionsfaciliteter. Sagsøgeren har i denne forbindelse bestridt, at kartonproducenternes gennemsnitlige bruttoavance var 20% i den af beslutningen omfattede periode (betragtning 16).

221 Sagsøgeren havde således som følge af markedsvilkårene og sin daværende konkurrencesituation ingen interesse i at deltage i et konkurrencebegrænsende kartel. Da Kommissionen undlod at tage hensyn til disse særlige omstændigheder, er dens analyse af markedsvilkårene utilstrækkelig og forkert.

222 Som det andet led i anbringendet gør sagsøgeren gældende, at beslutningen hviler på en utilstrækkelig analyse af markedsvilkårene, for så vidt som det på intet sted konstateres, at der fandtes en effektiv konkurrence i den omhandlede periode. Kommissionen burde, i det mindste i forbindelse med bødeudmålingen, have taget hensyn til, at en eventuel aftale under alle omstændigheder ikke havde nogen indflydelse på konkurrencens effektivitet.

223 Kommissionen har i relation til anbringendets første led gjort gældende, at eftersom det er bevist, at sagsøgeren deltog i kartellet, er det ikke nødvendigt at undersøge, om virksomheden havde en interesse i denne deltagelse. Under alle omstændigheder havde sagsøgeren en indlysende interesse i, at priserne kunstigt blev holdt på et højt niveau. Selv hvis det lægges til grund, at sagsøgerens bemærkninger om den fordelagtige konkurrencesituation for producenterne af GC-kvaliteter er korrekte, ville fastholdelsen af de høje priser nemlig give sagsøgeren en endnu større fordel end producenterne af GD-kvaliteter.

224 Kommissionen har endvidere fastholdt, at den gennemsnitlige bruttoavance var 20% (beslutningens betragtning 16).

225 I relation til anbringendets andet led har Kommissionen gjort gældende, at den af sagsøgeren påberåbte rapport fra London Economics (herefter »LE-rapporten«) hverken modbeviser kartellets eksistens eller dets indflydelse på den fri konkurrence.

226 På baggrund af kartellets åbenbare konkurrencebegrænsende formål er det under alle omstændigheder ikke nødvendigt at påvise konkrete virkninger på markedet (Domstolens dom af 13.7.1966, forenede sager 56/64 og 58/64, Consten og Grundig mod Kommissionen, Sml. 1965-1968, s. 245, på s. 255, org. ref.: Rec. s. 429, på s. 496).

Rettens bemærkninger

227 Som allerede fastslået, har Kommissionen bevist, at sagsøgeren fra midten af 1986 har deltaget i et ulovligt samarbejde om priser og, fra slutningen af 1987, i et ulovligt samarbejde om markedsandele samt i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger, hvilket er de tre elementer, der udgør den overtrædelse, der er fastslået i beslutningens artikel 1.

228 Desuden konkluderede Kommissionen, uden at det er blevet bestridt af sagsøgeren, at de nævnte former for ulovligt samarbejde havde til formål at begrænse konkurrencen inden for fællesmarkedet, og at de havde påvirket handelen mellem medlemsstater (beslutningens betragtning 133-138).

229 Under disse omstændigheder er sagsøgerens argumenter om, at virksomheden ikke havde nogen interesse i at deltage i et kartel, og at kartellet ikke påvirkede konkurrencens effektivitet, irrelevante. Selv hvis det lægges til grund, at sagsøgerens faktiske påstande i forbindelse med den pågældende argumentation er korrekte, ville

dette ikke kunne drage Kommissionens konstatering af, at der foreligger en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, i tvivl.

230 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

Påstanden om annullation af beslutningens artikel 2

Parternes argumenter

231 Sagsøgeren gør gældende, at påbuddet i beslutningens artikel 2 er alt for upræcist og ikke gør det muligt at fastslå, hvilke oplysninger der ikke må udveksles. Det kan ikke accepteres, at beslutningens artikel 2 lader virksomhederne bære risikoen for fastlæggelsen af påbuddets omfang. Endvidere medfører den upræcise formulering af artikel 2, at beslutningen ikke kan fuldbyrdes.

232 Desuden er påbuddet uberettiget, for så vidt som det indebærer et forbud mod udveksling af samlede oplysninger om den til enhver tid værende situation med hensyn til ordretilgang og ordrebeholdninger. En udveksling af sådanne oplysninger er helt uskadelig, og den blotte omstændighed, at de udvekslede oplysninger eventuelt vil kunne bruges i konkurrencebegrænsende øjemed, kan ikke retfærdiggøre et forbud mod, at de udveksles.

233 Sagsøgeren har endelig anført, at sammenslutningen CEPI-Cartonboard havde anmeldt et system for udveksling af sådanne samlede oplysninger til Kommissionen. Eftersom dette system i realiteten forbydes ved beslutningens artikel 2, skulle Kommissionen, inden den vedtog beslutningen, have undersøgt, om betingelserne

for en fritagelse i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3, var opfyldt, og beslutningen skulle have indeholdt en begrundelse på dette punkt. Der er derfor sket en tilsidesættelse af sagsøgerens ret til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen ikke hørte CEPI-Cartonboard, inden beslutningen ved vedtaget.

234 Kommissionen har bestridt, at forbuddet i beslutningens artikel 2 er for abstrakt eller for upræcist. Beslutningens konklusion skal fortolkes på baggrund af dens betragtninger, og adressaterne kan ud fra en sådan fortolkning fastlægge forbuddets nøjagtige omfang (Domstolens dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1663, præmis 122, 123 og 124). Der er i det foreliggende tilfælde i beslutningens betragtninger redegjort detaljeret for de faktiske forhold, som forbuddet hviler på.

235 Formålet med forbuddene i artikel 2, stk. 1 og 4, er, at den i beslutningens betragtninger beskrevne overtrædelse bringes til ophør og ikke bliver genoptaget. I beslutningens artikel 2, stk. 2 og 3, gives der blot en beskrivelse af, hvorledes en lovlig udveksling af oplysninger kan udformes, med henblik på at hjælpe producenterne med at tilrettelægge deres fremtidige adfærd. Dette fremgår af de positive formuleringer i stk. 2 og 3.

236 Forbuddet mod at udveksle oplysninger i form af samlede tal vedrørende situationen med hensyn til ordretilgang og ordrebeholdninger er ifølge Kommissionen berettiget på kartonmarkedet på grund af sektorens høje koncentrationsgrad og produkternes homogenitet. Som det fremgår af beslutningens betragtning 68, 69 og 70, giver en regelmæssig udveksling af sådanne oplysninger et sådant indblik i markedsvilkårene, at det er muligt at planlægge produktionsstandsninger for hele branchen med henblik på at undgå prisfald og at vurdere mulighederne for at forhøje priserne. I øvrigt har kartonproducenterne allerede udnyttet de udvekslede oplysninger til at fremme en fælles handelspolitik.

237 Kommissionen har derfor med rette antaget, at den omhandlede udveksling af oplysninger på det relevante marked udgør en ulovlig konkurrencebegrænsning i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.

238 Kommissionen har endelig anført, at beslutningens artikel 2 ikke berører det af sammenslutningen CEPI-Cartonboard anmeldte informationsudvekslingssystem.

Rettens bemærkninger

239 Det bemærkes, at beslutningens artikel 2 indeholder følgende bestemmelse:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner, eller

b) hvorved en fælles brancheholdning til økonomiske forhold med hensyn til priser eller kontrol med produktionen fremmes, lettes eller tilskyndes, selv om individuelle oplysninger ikke afsløres, eller

c) hvorved de kunne blive i stand til at overvåge tilslutning til eller overholdelse af en udtrykkelig eller stiltiende aftale om priser eller markedsopdeling i EF.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker ikke alene enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres, men endvidere oplysninger vedrørende den til enhver tid værende situation med hensyn til ordretilgang og ordrebeholdninger, den forventede udnyttelsesgrad for produktionskapaciteten (i begge tilfælde selv om det drejer sig om samlede tal) eller produktionskapaciteten for den enkelte maskine.

Ethvert udvekslingssystem af denne art skal begrænses til indsamling og udbredelse af produktions- og salgsstatistikker i global form, som ikke kan bruges til at fremme eller lette en fælles brancheadfærd.

Virksomhederne skal også afholde sig fra enhver form for udveksling af oplysninger af konkurrencemæssig betydning i tilslutning til en sådan tilladt udveksling samt afholde sig fra møder eller anden form for kontakt med henblik på at diskutere betydningen af de udvekslede oplysninger eller den mulige eller sandsynlige reaktion inden for branchen eller blandt individuelle producenter på de pågældende oplysninger.

De nødvendige ændringer af et eventuelt system for udveksling skal være foretaget senest tre måneder efter datoen for meddelelsen af denne beslutning.«

240 Som det fremgår af betragtning 165, blev beslutningens artikel 2 vedtaget med hjemmel i artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17. I henhold til denne bestemmelse kan Kommissionen, når den konstaterer, at der foreligger en overtrædelse af bl.a. traktatens artikel 85, ved en beslutning pålægge de deltagende virksomheder at bringe den konstaterede overtrædelse til ophør.

241 Ifølge fast retspraksis vil anvendelsen af artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 ikke alene kunne omfatte forbud mod at fortsætte med visse handlinger eller at opretholde en vis praksis eller situation, der er fundet ulovlig (Domstolens dom af 6.3.1974, forenede sager 6/73 og 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano og Commercial Solvents mod Kommissionen, Sml. s. 223, præmis 45, og af 6.4.1995, forenede sager C-241/91 P og C-242/91 P, RTE og ITP mod Kommissionen, Sml. I, s. 743, præmis 90), men tillige mod at udvise en tilsvarende praksis for fremtiden (Rettens dom af 6.10.1994, sag T-83/91, Tetra Pak mod Kommissionen, Sml. II, s. 755, præmis 220).

242 I det omfang anvendelsen af artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 skal ske under hensyn til arten af den konstaterede overtrædelse, har Kommissionen endvidere beføjelse til at præcisere omfanget af de forpligtelser, der påhviler de berørte virksomheder med henblik på at bringe overtrædelsen til ophør. De byrder, som pålægges virksomhederne, må imidlertid ikke overskride grænserne for, hvad der er rimeligt og nødvendigt for at opfylde det tilsigtede mål, nemlig at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes (RTE og ITP-dommen, a.st., præmis 93; jf. i samme retning Rettens domme af 8.6.1995, sag T-7/93, Langnese-Iglo mod Kommissionen, Sml. II, s. 1533, præmis 209, og sag T-9/93, Schöller mod Kommissionen, Sml. II, s. 1611, præmis 163).

243 Hvad først angår sagsøgerens argument om, at Kommissionen begik en retlig fejl ved at vedtage beslutningens artikel 2 uden at have taget stilling til, om det af CEPI-Cartonboard anmeldte system for udveksling af oplysninger var foreneligt med artikel 85, bemærkes, at den anmeldelse, som denne sammenslutning foretog den 6. december 1993, vedrørte et nyt system for udveksling af oplysninger, som er forskelligt fra det, Kommissionen undersøgte i beslutningen. Kommissionen kunne derfor ikke i forbindelse med vedtagelsen af den anfægtede beslutnings artikel 2 vurdere lovligheden af det nye system inden for rammerne af denne beslutning.

Den var således berettiget til i forbindelse med vedtagelsen af beslutningens artikel 2 alene at undersøge det gamle system for udveksling af oplysninger og tage stilling hertil.

244 Efterprøvelsen af, om påbuddet i beslutningens artikel 2, som hævdet af sagsøgeren, er for vidtgående, skal derfor omfatte en undersøgelse af omfanget af de forbud, der herved er meddelt virksomhederne.

245 Forbuddet i artikel 2, stk. 1, andet punktum, hvorefter virksomhederne for fremtiden skal afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning som de overtrædelser, der er konstateret i beslutningens artikel 1, har alene til formål at hindre virksomhederne i at gentage den adfærd, der er konstateret at være ulovlig. Kommissionen har derfor ikke med dette forbud overskredet de beføjelser, den er tillagt i henhold til artikel 3 i forordning nr. 17.

246 Artikel 2, stk. 1, litra a), b) og c), har nærmere til formål at forbyde fremtidig udveksling af forretningsmæssige oplysninger.

247 Påbuddet i artikel 2, stk. 1, litra a), hvorefter enhver fremtidig udveksling af forretningsmæssige oplysninger, på grundlag af hvilke deltagerne direkte eller indirekte kan få adgang til individuelle oplysninger om konkurrerende virksomheder, forbydes, forudsætter, at Kommissionen i beslutningen har fastslået, at udveksling af sådanne oplysninger er retsstridig i medfør af traktatens artikel 85, stk. 1.

248 I denne forbindelse bemærkes, at det ikke fremgår af beslutningens artikel 1, at udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger i sig selv er en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

249 Den fastslår generelt, at virksomhederne har overtrådt traktatbestemmelsen ved at deltage i en aftale og en samordnet praksis, hvorved virksomhederne bl.a. »udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler«.

250 Beslutningens konklusion skal imidlertid fortolkes på baggrund af dens betragtninger (dommen i sagen Suiker Unie m.fl., a.st., præmis 122). Beslutningens betragtning 134, andet afsnit, er affattet således:

»Producenternes udveksling af normalt fortrolige og følsomme individuelle forretningsmæssige oplysninger på møder afholdt af PG Paperboard (hovedsagelig JMC) vedrørende ordrebeholdninger, midlertidige produktionsstandsninger og produktionskvoter var åbenbart konkurrencebegrænsende, idet de havde til formål at sikre, at forudsætningerne for gennemførelsen af de aftalte prisinitiativer var så gunstige som muligt ...«

251 Da Kommissionen således i beslutningen behørigt har fastslået, at udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger som sådan udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, opfylder forbuddet mod for fremtiden at udveksle oplysninger af denne art betingelserne for at bringe artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 i anvendelse.

252 Forbuddene mod udveksling af forretningsmæssige oplysninger i beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), skal undersøges i lyset af samme artikels stk. 2, 3 og

4, der underbygger de omhandlede påbud. Det skal således afgøres ud fra konteksten, om, og i bekræftende fald i hvilket omfang, Kommissionen har anset udveksling af oplysninger for retsstridig, under hensyn til, at de byrder, der påhviler virksomhederne, skal begrænses til, hvad der er nødvendigt for at sikre, at deres adfærd er lovlig i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.

253 Beslutningen må fortolkes således, at Fides-systemet ifølge Kommissionen er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, som følge af, at det fremmede kartellet (beslutningens betragtning 134, tredje afsnit). En sådan fortolkning bekræftes af ordlyden af beslutningens artikel 1, hvoraf det fremgår, at virksomhederne havde udvekslet forretningsmæssige oplysninger »til støtte for nævnte forholdsregler«, der fandtes at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

254 Omfanget af de forbud, der gælder for fremtiden, som indeholdt i beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), skal bedømmes under hensyn til denne stillingtagen fra Kommissionens side til spørgsmålet om, hvorvidt Fides-systemet er foreneligt med traktatens artikel 85.

255 De nævnte forbud er dels ikke begrænset til at omfatte udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger, men omfatter tillige visse statistiske oplysninger i samlet form [beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b), og artikel 2, stk. 2]. Desuden forbyder beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), udveksling af visse statistiske oplysninger for at forebygge, at en mulig konkurrencebegrænsende adfærd fremmes.

256 Et sådant forbud går ud over, hvad der er nødvendigt for at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes, for så vidt som det er til hinder for, at der udveksles rent statistiske oplysninger, der ikke har karakter af individuelle eller identificerbare oplysninger, med den begrundelse, at oplysningerne kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål. Dels fremgår det ikke af beslutningen, at Kommis-

sionen skulle have anset udveksling af statistiske oplysninger som sådan for at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Dels medfører den omstændighed, at et system til udveksling af statistiske oplysninger vil kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål, ikke, at det er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet dets konkurrencebegrænsende virkninger i så tilfælde skal fastslås konkret.

257 Beslutningens artikel 2, stk. 1-4, vil derfor være at annullere, med undtagelse af følgende passager:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres.«

Påstanden om, at bøden annulleres eller nedsættes

Anbringendet om, at bøden ikke blev beregnet på grundlag af den relevante omsætning

Parternes argumenter

258 Anbringendet omfatter to led.

259 Som det første led i anbringendet gør sagsøgeren gældende, at bøden med urette blev beregnet på grundlag af omsætningen i fire af sagsøgerens kartonproducerende medlemsselskaber, nemlig Kyro, Metsä-Serla, Tampella og United Paper Mills. Sagsøgerens omsætning i 1990 var langt mindre end disse fire selskabers omsætning. I relation til artikel 15 i forordning nr. 17 består sagsøgerens omsætning af den provision, som sammenslutningen fakturerede medlemsselskaberne for i forbindelse med de salg, den foretog.

260 Når sagsøgeren foretager salg på sine medlemsselskabers vegne, bliver sammenslutningen ikke ejer af varerne, idet ejendomsretten overgår direkte fra det pågældende selskab til kunden. Den er heller ikke fordringshaver i forhold til de endelige aftagere, idet fordringerne indgår direkte i medlemsselskabernes formue. Kunderne ønsker altid, at varen leveres af en bestemt kartonfabrik. Sagsøgeren forhandler med kunderne på grundlag af allerede indgåede kontrakter og kan kun handle inden for rammerne af de vilkår, der allerede er fastsat i disse kontrakter. Hvad angår eventuelle nye kunder har salgspersonalet pligt til at henvende sig til Finnboard's lokale salgsdirektør, som derefter konsulterer den af kunden valgte kartonfabrik med henblik på fastlæggelsen af salgsvilkårene. Når en kundes bestilling accepteres af den pågældende kartonfabrik, sender sagsøgeren fakturaen på dennes vegne.

261 Sagsøgeren virker også som mellemmand i forbindelse med forhandlingerne om transport og finansiering.

262 Ifølge beslutningen kan Finnboard og sammenslutningens medlemsselskaber ikke betragtes som en enkelt virksomhed i traktatens artikel 85's forstand. Dette bekræfter, at den relevante omsætning ved bødeudmålingen udelukkende består af sagsøgerens provision.

263 Med anbringendets andet led, som sagsøgeren har redegjort for i sin skrivelse af 19. juli 1995 til Retten, gør sagsøgeren gældende, at det fremgår af svarskriftet, at Kommissionen har beregnet bøden på grundlag af en forkert omsætning. Den har således beregnet bøden på grundlag af en afsætning af 250 000 tons karton fra sagsøgerens side i 1990, mens den faktiske afsætning kun var 219 364 tons. Forskellen skyldes, at det af Metsä-Serla producerede tapetpapir fejlagtigt blev medregnet. Sagsøgeren har på baggrund af sine egne beregninger af omsætningen for 1990 gjort gældende, at omsætningen blev overvurderet med 17%.

264 Kommissionen har i relation til anbringendets første led gjort gældende, at sagsøgeren ikke kan sidestilles med en selvstændig salgsagent. Sagsøgeren må betragtes som en salgsorganisation for medlemsselskaberne, for hvilke den foretager alle salg gennem sine egne salgskontorer. Salgs- og leveringsaftalerne indgås direkte mellem sagsøgeren og dennes kunder, og sagsøgeren fakturerer leverancerne i eget navn. Sammenslutningen kan også i et vist omfang forhandle med kunderne om de særlige salgsvilkår. De for salgene fakturerede beløb bogføres under omsætningsaktiverne som sagsøgerens egne fordringer.

265 Kommissionen har endelig anført, at det ville være umuligt at opfylde formålet med artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, hvis producenterne ved at oprette en

fælles salgsorganisation kunne begrænse deres ansvar til 10% af de løbende udgifter til denne organisation.

266 I relation til anbringendets andet led har Kommissionen i sin skrivelse af 6. oktober 1995 anført, at der ikke bør tages hensyn hertil, idet sagsøgeren i sin skrivelse af 19. juli 1995 frafaldt replik.

267 Kommissionen har alligevel taget stilling til den pågældende argumentation og herved erkendt, at den i svarskriftet har begået en fejl ved at oplyse, at bøden er beregnet på grundlag af en afsætning af 250 000 tons i 1990. I realiteten blev beregningen af omsætningen på grundlag af den af sagsøgeren oplyste afsætning baseret på en afsætning af 221 000 tons. Forskellen i forhold til den af sagsøgeren beregnede omsætning skyldes, at Kommissionen anså den af sagsøgeren anvendte pris pr. ton for at være for lav. Sagsøgeren lagde således en gennemsnitlig salgspris på 833 ECU pr. ton til grund, hvorimod det fremgår af et fortroligt protokollat, som blev fundet hos sagsøgerens britiske filial, at selv priserne for de store kunder i 1990 gennemsnitligt lå langt over 1 000 ECU pr. ton. Desuden har sagsøgeren på trods af Kommissionens anmodninger om nærmere oplysninger aldrig forklaret, hvilke synspunkter sammenslutningen har lagt til grund ved beregningen af medlemsselskabernes omsætning.

Rettens bemærkninger

268 For så vidt angår anbringendets første led fremgår det af Rettens bemærkninger til sagsøgerens anbringender til støtte for påstanden om annullation af beslutningen, at Kommissionen har godtgjort, at sagsøgeren deltog i møder i PG Paperboard's organer og i de konkurrencebegrænsende aftaler, der blev indgået under disse møder. Sagsøgeren har for det tilfælde, at et sådant bevis måtte blive anset for ført, ikke bestridt, at sammenslutningen kunne gøres ansvarlig for den i beslutningens

artikel 1 konstaterede overtrædelse og i kraft heraf pålægges en bøde i medfør af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17.

269 I sidstnævnte bestemmelse hedder det:

»Ved beslutning kan Kommissionen pålægge virksomheder og sammenslutninger af virksomheder bøder på mindst 1 000 og højst 1 000 000 regningsenheder, idet sidstnævnte beløb dog kan forhøjes til 10% af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen, såfremt de forsætligt eller uagtsomt:

a) overtræder bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1 ...«

270 Efter fast retspraksis viser anvendelsen af begrebet »overtrædelse« i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, der uden forskel omfatter aftaler, samordnet praksis og vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder, at de i bestemmelsen fastsatte maksimumsbeløb gælder ens for aftaler og samordnet praksis såvel som for vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder. Heraf følger, at maksimumsbeløbet på 10% af omsætningen skal beregnes på grundlag af omsætningen for hver af de virksomheder, som har deltaget i aftalerne eller den samordnede praksis, eller for samtlige de virksomheder, som er medlemmer af de pågældende sammenslutninger, i hvert fald når sammenslutningen efter sine interne regler kan handle med bindende virkning for sine medlemmer. Rigtigheden af denne opfattelse bekræftes af, at den indflydelse, som en sammenslutning af virksomheder har kunnet udøve på markedet, ikke beror på dens egen »omsætning«, som hverken afspejler dens størrelse eller økonomiske styrke, men på medlemsvirksomhedernes omsætning, som er et udtryk for dens størrelse og økonomiske styrke (dom af 23.2.1994, forenede sager T-39/92 og T-40/92, CB og Europay mod Kommissionen, Sml. II, s. 49, præmis 136 og 137, og af 21.2.1995, sag T-29/92, SPO m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 289, præmis 385).

271 I det foreliggende tilfælde blev sagsøgeren ganske vist betegnet som en »virksomhed« (beslutningens betragtning 173, første afsnit), men sammenslutningens bøde blev ikke fastsat på grundlag af den omsætning, der fremgik af sagsøgerens årsberetninger og offentliggjorte regnskaber, hvilken omsætning svarer til den provision, som sagsøgeren modtog af det salg af karton, som sammenslutningen foretog på sine medlemsselskabers vegne. Den omsætning, der blev lagt til grund ved bødeudmålingen, består således af den samlede fakturerede værdi af de salg, sagsøgeren foretog på sine medlemmers vegne (betragtning 173, tredje afsnit, og betragtning 174, første afsnit).

272 Ved bedømmelsen af, om Kommissionen var berettiget til at lægge en sådan omsætning til grund, skal der tages hensyn til de væsentlige oplysninger, der er indeholdt i sagens akter, navnlig i sagsøgerens svar på Rettens skriftlige spørgsmål, angående sammenslutningens aktiviteter og dens retlige og faktiske forbindelser med medlemsselskaberne.

273 I henhold til sine vedtægter af 1. januar 1987 er sagsøgeren en sammenslutning, der markedsfører den af visse medlemmer fremstillede karton og de af andre medlemmer fremstillede papirprodukter.

274 I henhold til vedtægternes §§ 10 og 11 udpeger hvert medlem en repræsentant til »Board of Directors«, som bl.a. har til opgave at vedtage retningslinjer for sammenslutningens virksomhed, at godkende budgettet, finansieringsplanen og principperne for fordelingen af udgifterne mellem medlemmerne samt at udpege sammenslutningens »Managing Director«.

275 Vedtægternes § 20 lyder således:

»Medlemmerne hæfter solidarisk for de forpligtelser, der indgås på sammenslutningens vegne, som for egen gæld.

Gæld og forpligtelser fordeles mellem medlemmerne i forhold til deres nettofaktureringer i det indeværende og de to foregående regnskabsår.«

276 For så vidt angår salget af kartonprodukter fremgår det af sagsøgerens svar på Rettens skriftlige spørgsmål, at medlemsselskaberne i den relevante periode havde overladt deres samlede salg af karton til sammenslutningen, alene med undtagelse af de enkelte medlemsselskabers koncerninterne salg og salg af mindre mængder til lejlighedsvise kunder i Finland (jf. også vedtægternes § 14). Desuden fastsatte og annoncerede sagsøgeren ens priser for sine kartonproducerende medlemmer.

277 Sagsøgeren har endvidere forklaret, at kunderne i forbindelse med de enkelte salgstransaktioner gav deres ordrer til sammenslutningen, idet de som regel tilkendegav, hvilken fabrik de ønskede varerne fra. Sådanne ønsker skyldtes navnlig kvalitetsforskelle mellem de enkelte medlemsselskabers produkter. Hvis der ikke blev fremsat et sådant ønske, blev ordrerne fordelt mellem medlemmerne i overensstemmelse med vedtægternes § 15, der lyder således:

»De indgåede ordrer fordeles retfærdigt og ligeligt mellem medlemmerne under hensyntagen til deres produktionskapacitet og de af bestyrelsen fastlagte fordelingsprincipper.«

278 Sagsøgeren var bemyndiget til at forhandle salgsvilkårene, herunder prisen, med hver enkelt potentiel kunde, idet medlemsselskaberne havde fastlagt generelle retningslinjer for disse individuelle forhandlinger. Hver ordre skulle imidlertid forelægges det pågældende medlemsselskab, som afgjorde, om den skulle accepteres.

279 De enkelte salgstransaktioners forløb og de i forbindelse hermed anvendte regnskabsmæssige principper er beskrevet i en erklæring af 4. juni 1997 fra sagsøgerens revisor:

»Finnboard handler som kommissionær for kommittenterne og fakturerer 'i eget navn for kommittentens regning'.

1. Hver ordre bekræftes af kommittentens fabrik.

2. Ved afsendelsen fremsender fabrikken en første faktura til Finnboard ('Mill invoice'). Fakturaen bogføres på kommittentkontoen som fordring og i Finnboard's indkøbsbog som gæld over for fabrikken.

3. Den af fabrikken udstedte faktura (med fradrag af skønnede omkostninger til transport, oplagring, levering og finansiering) forudbetales af Finnboard inden for den aftalte frist (10 dage i 1990/1991). Finnboard finansierer således lagerbeholdningerne i udlandet og fabrikkens kundefordringer uden at blive ejer af de afsendte varer.

4. Ved leveringen til kunden fakturerer Finnboard denne på fabrikkens vegne. Fakturaen bogføres som salg på kommittentkontoen og som fordring i Finnboard's salgsbog.

5. Kundernes betalinger bogføres på kommittentkontiene, og eventuelle forskelle mellem de skønnede priser og omkostninger og de faktiske priser og omkostninger (jf. punkt 3) udlignes over kommittentkontoen.«

280 Det fremgår således for det første, at sagsøgeren ganske vist havde pligt til at forelægge hver enkelt ordre for det pågældende medlemsselskab til endelig godkendelse, men at medlemsselskaberne kunne blive bundet af de salgskontrakter, sagsøgeren indgik for deres regning, idet de i henhold til § 20 i sagsøgerens vedtægter hæftede for de af sagsøgeren indgåede forpligtelser.

281 For det andet må det konstateres, at den af sagsøgeren oppebårne provision, der figurerer i sagsøgerens årsberetninger som omsætning, kun dækker omkostningerne i forbindelse med de salg, sammenslutningen foretager for sine medlemsselskabers regning, såsom transport- eller finansieringsomkostninger. Sagsøgeren havde følgelig ikke nogen egen økonomisk interesse i at deltage i det ulovlige samarbejde om priser, idet de prisforhøjelser, der blev annonceret og gennemført af de i PG Paperboard's organer repræsenterede virksomheder, ikke kunne give sagsøgeren nogen fortjeneste. Sagsøgerens deltagelse i det ulovlige samarbejde havde derimod en direkte økonomisk interesse for sammenslutningens kartonproducerende medlemsselskaber.

282 Sagsøgerens regnskabsmæssige omsætning afspejler således ikke sammenslutningens størrelse og økonomiske styrke på markedet. Den kan derfor ikke danne grundlag for beregningen af den øvre grænse for en bøde på over 1 000 000 ECU, der er fastsat i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17. Under disse omstændigheder var Kommissionen berettiget til ved fastlæggelsen af denne øvre grænse at basere sig på den samlede værdi af det salg af karton, som kunderne var blevet faktureret for, og som sagsøgeren foretog i eget navn og for medlemsselskabernes regning.

Værdien af dette salg er nemlig et udtryk for sagsøgerens reelle størrelse og økonomiske styrke (jf. analogien af dommen i sagen CB og Europay mod Kommissionen, a.st., præmis 136 og 137).

283 Under de særlige omstændigheder i det foreliggende tilfælde kan den blotte omstændighed, at Kommissionen formelt betegnede sagsøgeren som en virksomhed og ikke som en sammenslutning af virksomheder, ikke afsvække dette ræsonnement.

284 Anbringendets første led kan således ikke tiltrædes.

285 I relation til det andet led skal det blot bemærkes, at Kommissionen i sin skrivelse af 6. oktober 1995 har forklaret, at den i svarskriftet indeholdte angivelse var en fejl. Den lagde i realiteten en afsætning på 221 000 tons karton fra sagsøgerens side i 1990 til grund, hvilket svarer til det tal, sagsøgeren selv oplyste i en skrivelse af 27. september 1991. Denne forklaring bekræftes af en skrivelse af 28. marts 1994 fra Kommissionen til sagsøgeren, hvori der redegøres for, hvorledes omsætningen er beregnet med henblik på bødeudmålingen. Den således beregnede omsætning figurerer også i en oversigt over fastsættelsen af de enkelte bøder, som Kommissionen har fremlagt som svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten.

286 Anbringendets andet led kan derfor ikke tiltrædes.

287 Anbringendet må herefter i det hele forkastes.

Anbringenderne om formelle og materielle fejl i forbindelse med bødeudmålingen

Parternes argumenter

288 Sagsøgeren har understreget, at beslutningen indeholder en opregning af de kriterier, Kommissionen fulgte ved bødeudmålingen (betragtning 168 og 169). Kommissionen burde imidlertid have redegjort for, hvorledes de pågældende kriterier konkret blev anvendt.

289 Kommissionen burde nærmere have oplyst hver enkelt virksomheds omsætning og den ved bødeudmålingen anvendte procentsats af denne omsætning. Uden sådanne oplysninger kan Fællesskabets retsinstanser ikke udøve deres prøvelsesret med hensyn til de pålagte bøder, og det er umuligt at foretage en prøvelse af, om den bøde, der er pålagt en bestemt virksomhed, står i rimeligt forhold til de bøder, der er pålagt beslutningens øvrige adressater.

290 Det må i mangel af de pågældende oplysninger lægges til grund, at kriterierne i realiteten ikke er blevet fulgt.

291 Selv hvis det lægges til grund, at kriterierne er blevet fulgt, er de ifølge sagsøgeren ulovlige. Flere af kriterierne er nemlig allerede blevet taget i betragtning, for så vidt som bøderne blev beregnet på grundlag af den enkelte virksomheds omsætning. Dette gælder kriterierne vedrørende det område, hvor overtrædelsen skal være begået, den enkelte virksomheds betydning inden for branchen og den pågældende sektors samlede værdi. Disse kriterier kan således ikke anvendes på ny med henblik på at forhøje bøden.

292 Kommissionen burde heller ikke have lagt vægt på, at virksomhederne traf foranstaltninger med henblik på at skjule kartellet. Eftersom aftaler om fastsættelse af priser og markedsandele er klassiske aftaler efter traktatens artikel 85, er det normalt, at virksomhederne ikke afslører deres deltagelse i sådanne aftaler.

293 I modsætning til hvad Kommissionen gør gældende, er der ifølge sagsøgeren intet belæg for, at kartellet havde succes. LE-rapporten viser tværtimod, at et eventuelt kartel ikke havde nogen indflydelse på priserne. I øvrigt lagde Kommissionen med urette til grund, at virksomhederne havde en gennemsnitlig bruttoavance på 20% i den periode, hvor kartellet bestod (beslutningens betragtning 16).

294 Kommissionen burde have taget hensyn til, at kartellet ikke omfattede bestemte regioner i Fællesskabet, hvor sagsøgeren opnåede en betydelig del af sin omsætning, nemlig Spanien, Portugal, Grækenland, Irland og Danmark.

295 Sagsøgeren har endelig anført, at den usædvanlige bødenedsættelse, der blev givet Stora, rejser tvivl om, hvorvidt det generelle bødeniveau er berettiget. Det påståede kartel er ikke af en særlig grov karakter, og det generelle bødeniveau burde derfor have ligget klart under 5% af de enkelte virksomheders omsætning.

296 Kommissionen er af den opfattelse, at de i beslutningens betragtning 168 og 169 opstillede kriterier er relevante og tilstrækkelige med henblik på bødeudmålingen. Kriterierne skal vurderes i lyset af begrundelsen for beslutningen, som detaljeret redegør for de individuelle betragtninger, der blev lagt til grund ved fastsættelsen af sagsøgerens bøde.

297 Kommissionen er til enhver tid berettiget til at forhøje bødeniveauet for at forstærke bødernes forebyggende virkning (jf. dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., præmis 385). De i denne sag konstaterede overtrædelser er udtrykkeligt nævnt i traktatens artikel 85, stk. 1, og de må derfor betragtes som åbenbare og grove overtrædelser. Overtrædelsernes åbenbare og grove karakter forstærkes i øvrigt af de foranstaltninger, beslutningens adressater traf for at skjule overtrædelserne.

298 Endelig tog Kommissionen med rette hensyn til, at kartellet i vidt omfang havde succes. LE-rapporten viser således, at der i 1988 og 1989 var en lineær sammenhæng mellem de annoncerede prisforhøjelser og de prisforhøjelser, der blev gennemført i forhold til kunderne. Rapportens forfatter har også under høringen for Kommissionen erkendt, at der fandtes en sådan sammenhæng (protokollatet af høringen for Kommissionen, s. 21 og 28).

Rettens bemærkninger

299 Sagsøgerens argumenter fremsættes i de skriftlige indlæg under et enkelt anbringende, der går ud på, at bødeudmålingen er foretaget ud fra irrelevante kriterier. Der er imidlertid i realiteten tale om flere anbringender, der skal undersøges særskilt.

— Begrundelsen for bødernes størrelse

300 Ifølge fast retspraksis har pligten til at begrunde en individuel beslutning til formål at gøre det muligt for Fællesskabets retsinstanser at efterprøve beslutningens lovlighed og at give den berørte de oplysninger, ved hjælp af hvilke det kan fastslås, om der er grundlag for beslutningen, eller om der foreligger en sådan fejl, at den kan anfægtes. Omfanget af begrundelsespligten afhænger af arten af den pågæl-

dende retsakt og den sammenhæng, hvori den er vedtaget (jf. f.eks. dommen i sagen Van Megen Sports mod Kommissionen, a.st., præmis 51).

301 Omfanget af begrundelsespligten skal, for så vidt angår en beslutning som den foreliggende, hvorved flere virksomheder pålægges bøder for en overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, afgøres under hensyn til, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (Domstolens kendelse af 25.3.1996, sag C-137/95 P, SPO m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611, præmis 54).

302 Ved udmålingen af de enkelte bøder har Kommissionen et vist skøn, og det kan derfor ikke antages, at den er forpligtet til at anvende en bestemt matematisk formel (jf. i samme retning Rettens dom af 6.4.1995, sag T-150/89, Martinelli mod Kommissionen, Sml. II, s. 1165, præmis 59).

303 De kriterier, der er lagt til grund ved fastsættelsen af det generelle og det individuelle bødeniveau, fremgår af henholdsvis beslutningens betragtning 168 og 169. I relation til de individuelle bøder har Kommissionen endvidere i beslutningens betragtning 170 anført, at de virksomheder, der havde deltaget i PWG's møder, som udgangspunkt er blevet anset for kartellets »hovedmænd«, mens de øvrige virksomheder er blevet anset for »almindelige medlemmer«. I beslutningens betragtning 171 og 172 hedder der endelig, at Rena og Stora bør pålægges betydeligt mindre bøder som følge af deres aktive samarbejde med Kommissionen, samt at otte andre virksomheder, herunder sagsøgeren, ligeledes er berettiget til en relativt mindre nedsættelse, fordi de i deres svar på meddelelsen af klagepunkter ikke bestred de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionens klagepunkter støttedes på.

304 Det fremgår af Kommissionens skriftlige indlæg for Retten samt af dens svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at bøderne blev beregnet på grundlag af den enkelte virksomheds omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. Der blev således pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet som udgangspunkt var på 9% af virksomhedens individuelle omsætning og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende. Kommissionen har endelig taget hensyn til den samarbejdsvilje, som bestemte virksomheder havde udvist under proceduren for Kommissionen. To virksomheder var af denne grund berettiget til en nedsættelse med to tredjedele af bødernes pålydende, mens de øvrige virksomheder var berettigede til en nedsættelse med en tredjedel.

305 Det fremgår endvidere af en tabel, som Kommissionen har fremlagt, og som indeholder oplysninger vedrørende fastsættelsen af de enkelte bøder, at selv om bøderne ikke er blevet fastsat på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de ovenfor anførte kriterier, er der konsekvent taget hensyn hertil ved bødeberegningen.

306 Det fremgår imidlertid ikke af beslutningen, at bøderne er blevet beregnet på grundlag af de enkelte virksomheders omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. De anvendte grundsatser på henholdsvis 9% for de virksomheder, der anses for kartellets »hovedmænd«, og 7,5% for »almindelige medlemmer«, fremgår heller ikke af beslutningen. Endvidere er de nedsættelser, som Rena og Stora blev indrømmet tillige med otte andre virksomheder, heller ikke nævnt.

307 Det bemærkes herefter for det første, at beslutningens betragtning 169-172 indeholder relevante og tilstrækkelige oplysninger om de hensyn, der er lagt til grund ved bedømmelsen af grovheden og varigheden af den overtrædelse, der er begået af den enkelte virksomhed, når henses til beslutningens detaljerede fremstilling af de faktiske omstændigheder, der gøres gældende mod hver enkelt af beslutningens adressater (jf. i samme retning Rettens dom af 24.10.1991, sag T-2/89, Petrofina mod Kommissionen, Sml. II, s. 1087, præmis 264). Tilsvarende indeholder beslutningens betragtning 168, der skal ses i sammenhæng med de generelle bemærknin-

ger vedrørende bøderne i betragtning 167, en tilstrækkelig angivelse af de synspunkter, der blev taget hensyn til ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau.

308 Når bøderne som i den foreliggende sag udmåles under konsekvent hensyntagen til visse nærmere kriterier, ville en angivelse af de enkelte kriterier i beslutningen give virksomhederne bedre mulighed for at vurdere, dels om Kommissionen har begået fejl ved fastsættelsen af de individuelle bøder, dels om den individuelle bøde er begrundet ud fra de generelt anvendte kriterier. I den foreliggende sag ville den omstændighed, at beslutningen havde indeholdt oplysninger om de relevante kriterier, dvs. den omsætning, der er lagt til grund, referenceåret, den anvendte grundsats og bødereduktionssatserne, ikke have medført en indirekte offentliggørelse af den nøjagtige omsætning i de virksomheder, som beslutningen var rettet til, hvorved traktatens artikel 214 kunne være overtrådt. Som Kommissionen selv har anført, er størrelsen af de endelige, individuelle bøder ikke fremkommet på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de anførte kriterier.

309 Kommissionen har i øvrigt under retsmødet vedgået, at der ikke var noget til hinder for, at den i beslutningen kunne have anført de kriterier, som den konsekvent havde lagt til grund, og som var blevet offentliggjort under en pressekonference, der fandt sted samme dag, som beslutningen blev vedtaget. I denne forbindelse bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at begrundelsen for en beslutning skal findes i selve beslutningens tekst, samt at efterfølgende forklaringer fra Kommissionen ikke kan tillægges betydning, medmindre der foreligger særlige omstændigheder (jf. Rettens dom af 2.7.1992, sag T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening mod Kommissionen, Sml. II, s. 1931, præmis 131, og i samme retning Rettens dom af 12.12.1991, sag T-30/89, Hilti mod Kommissionen, Sml. II, s. 1439, præmis 136).

310 Uanset disse konstateringer bemærkes, at begrundelsen for bødeudmålingen i beslutningens betragtning 169-172 er mindst lige så detaljeret som begrundelsen i tidligere kommissionsbeslutninger vedrørende lignende overtrædelser. Selv om

anbringendet om manglende begrundelse vedrører en ufravigelig retsgrundsætning, havde Fællesskabets retsinstanser ikke, da beslutningen blev vedtaget, kritiseret Kommissionens begrundelsespraksis med hensyn til de bøder, der pålægges. Først ved dommen af 6. april 1995 i sagen Tréfilunion mod Kommissionen (a.st., præmis 142) samt i to andre domme af samme dato (sag T-147/89, Société metallurgique de Normandie mod Kommissionen, Sml. II, s. 1057 — offentliggjort i sammendrag — og sag T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés mod Kommissionen, Sml. II, s. 1191 — offentliggjort i sammendrag) understregede Retten for første gang, at det ville være ønskeligt, at virksomhederne kunne få et detaljeret indblik i, hvorledes den bøde, der pålægges dem, er beregnet, således at de kan tage stilling med fuldt kendskab til sagen uden at være forpligtet til at anlægge sag ved Fællesskabets retsinstanser til prøvelse af Kommissionens beslutning.

311 Det følger heraf, at når Kommissionen i en beslutning konstaterer, at konkurrencereglerne er blevet overtrådt, og pålægger de virksomheder, der har medvirket, bøder, skal den, hvis den ved bødefastsættelsen konsekvent har taget hensyn til visse grundlæggende omstændigheder, anføre disse i selve beslutningens tekst, således at beslutningens adressater har mulighed for at efterprøve, om bødeniveauet er korrekt og vurdere, om der eventuelt skulle foreligge forskelsbehandling.

312 Under de særlige omstændigheder, der er nævnt i præmis 310, og i betragtning af, at Kommissionen under sagens behandling har vist vilje til at fremlægge alle relevante oplysninger vedrørende bødeberegningen, kan den omstændighed, at bødeberegningen ikke specielt er begrundet i beslutningen i nærværende tilfælde, ikke anses for en sådan tilsidesættelse af begrundelsespligten, at det kan begrunde, at de pålagte bøder annulleres helt eller delvist.

— Virkningerne af overtrædelsen

313 Ifølge beslutningens betragtning 168, syvende led, fastsatte Kommissionen det generelle bødeniveau bl.a. under hensyn til, at »kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål«. Det er ubestridt, at denne betragtning henviser

til virkningerne på markedet af den overtrædelse, der er fastslået i beslutningens artikel 1.

314 Ved sin kontrol af Kommissionens skøn med hensyn til virkningerne af overtrædelsen finder Retten, at det er tilstrækkeligt at undersøge dette i relation til virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser. Undersøgelsen af virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser, som er de eneste virkninger, der bestrides af sagsøgeren, giver nemlig mulighed for en generel vurdering af kartellets succes, idet det ulovlige samarbejde om produktionsstandsning og det ulovlige samarbejde om markedsandele havde til formål at sikre, at de samordnede prisinitiativer lykkedes.

315 Kommissionen vurderede virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser generelt. Selv om det antages, at de individuelle oplysninger, sagsøgeren har fremlagt, som hævdet viser, at det ulovlige samarbejde om priser kun havde mindre betydelige virkninger for sagsøgeren, end de havde på det samlede europæiske kartonmarked, kan sådanne individuelle oplysninger ikke i sig selv anses for tilstrækkelige til at rejse tvivl om Kommissionens skøn. Endvidere er sagsøgerens bemærkning om, at Kommissionen i beslutningens betragtning 16 baserede sig på en forkert definition af kartonproducenternes gennemsnitlige bruttoavance, også irrelevant. Der er nemlig intet grundlag for at antage, at Kommissionen tog hensyn til den således definerede bruttoavance ved sin vurdering af virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser på markedet, eller at der i forbindelse med denne vurdering burde være taget hensyn til den opnåede bruttoavance.

316 Som Kommissionen bekræftede i retsmødet, fremgår det af beslutningen, at der sondres mellem tre forskellige former for virkninger. Kommissionen har yderligere lagt til grund, at producenterne selv, samlet betragtet, anså prisinitiativerne for en succes.

317 Den første form for virkninger, som Kommissionen har taget hensyn til, og som ikke bestrides af sagsøgeren, er den omstændighed, at de aftalte prisforhøjelser faktisk blev meddelt kunderne. De nye priser tjente således som reference ved

individuelle forhandlinger med kunderne om faktureringspriser (jf. bl.a. beslutningens betragtning 100 og betragtning 101, femte og sjette afsnit).

318 Den anden form for virkninger er den omstændighed, at udviklingen i faktureringspriserne fulgte udviklingen i de annoncerede priser. I denne forbindelse har Kommissionen gjort gældende, at »producenterne ikke [nøjedes] med at annoncere de aftalte prisforhøjelser, men tog også, med få undtagelser, strenge forholdsregler for at sikre, at forhøjelserne blev håndhævet over for kunderne« (beslutningens betragtning 101, første afsnit). Kommissionen har erkendt, at kunderne undertiden opnåede indrømmelser med hensyn til ikrafttrædelsestidspunktet for forhøjelserne, rabatter eller individuelle nedslag, bl.a. ved store ordrer, samt at »den gennemsnitlige nettoforhøjelse, der opnåedes efter rabatter, prisnedslag og andre indrømmelser, altid var mindre end hele den annoncerede forhøjelse« (beslutningens betragtning 102, sidste afsnit). Under henvisning til diagrammerne i LE-rapporten, som er den økonomiske undersøgelse, som flere af beslutningens adressater lod udarbejde med henblik på proceduren for Kommissionen, har den gjort gældende, at der i den periode, som beslutningen vedrører, var »en tæt lineær sammenhæng« mellem udviklingen i de annoncerede priser og i faktureringspriserne udtrykt i national valuta eller omregnet til ecu. Kommissionen konkluderer følgende: »De nettoprisstigninger, der blev indført, fulgte nøje de annoncerede prisstigninger, endskønt der forekom en vis tidsforskydning. Rapportens forfatter indrømmede under den mundtlige høring, at dette var tilfældet for 1988 samt 1989« (beslutningens betragtning 115, andet afsnit).

319 Retten tiltræder, at Kommissionen ved sin vurdering af denne anden form for virkninger med rette kunne anse den omstændighed, at der var en lineær sammenhæng mellem udviklingen i de annoncerede priser og faktureringspriserne, for bevis for, at prisinitiativerne fik virkning i denne henseende, hvilket var i overensstemmelse med producenternes mål. Det er ubestridt, at den praksis, der følges på det relevante marked, hvorefter der føres individuelle forhandlinger med kunderne, indebærer, at faktureringspriserne generelt ikke er identiske med de annoncerede priser. Det kan derfor ikke påregnes, at stigningerne i faktureringspriserne er identiske med de annoncerede prisstigninger.

320 Med hensyn til den indbyrdes sammenhæng mellem forhøjelserne af de annoncerede priser og faktureringspriserne har Kommissionen med rette henvist til LE-rapporten, der er en analyse af udviklingen i kartonpriserne i den periode, beslutningen omhandler, og som bygger på oplysninger fra en række producenter, bl.a. sagsøgeren selv.

321 Tidsmæssigt bekræfter rapporten imidlertid kun til dels, at der var tale om en »tæt lineær sammenhæng«. Gennemgangen af perioden fra 1987 til 1991 omfatter tre særskilte underperioder. Under høringen for Kommissionen refererede LE-rapportens forfatter sine konklusioner således: »Der er ikke nær overensstemmelse, end ikke tidsforskudt, mellem de annoncerede prisforhøjelser og markedspriserne i begyndelsen af undersøgelsesperioden, dvs. fra 1987 til 1988. En sådan overensstemmelse finder man derimod i 1988/1989, hvorefter den ophører og senere opfører sig noget underligt *[oddly]* i perioden 1990/1991« (protokollatet af den mundtlige høring, s. 28). Han oplyste endvidere, at de tidsmæssige forskydninger havde nær sammenhæng med ændringer i efterspørgslen (jf. bl.a. protokollatet af den mundtlige høring, s. 20).

322 Forfatterens mundtlige konklusion svarer til analysen i rapporten, bl.a. de sammenlignende diagrammer mellem udviklingen i annoncerede priser og faktureringspriser (LE-rapporten, diagram nr. 10 og 11, s. 29). På grundlag heraf må det fastslås, at Kommissionen kun delvis har ført bevis for, at der fandtes en sådan »tæt lineær sammenhæng«, som påstået.

323 Kommissionen oplyste under retsmødet, at den ligeledes havde taget hensyn til en tredje form for virkninger af det ulovlige samarbejde om priser, nemlig at faktureringspriserne var højere, end de ville have været uden det ulovlige samarbejde. Under henvisning til, at planlægningen af tidspunkter og den rækkefølge, hvori prisforhøjelserne skulle meddeles, blev foretaget af PWG, har Kommissionen i beslutningen anført, at »det under sådanne omstændigheder [er] utænkeligt, at den samordnede annoncering af prisforhøjelserne ingen virkning havde på de faktiske prisniveauer« (beslutningens betragtning 136, tredje afsnit). LE-rapporten indeholder (afsnit 3) imidlertid en model for udarbejdelse af prisprognoser på grundlag af objektive markedsvilkår. Det anføres i rapporten, at prisniveauet, bestemt på

grundlag af objektive økonomiske forhold i perioden 1975-1991, herunder indbefattet den periode, som beslutningen omfatter, med ubetydelige afvigelser ville have udviklet sig identisk med de faktureringspriser, der anvendtes.

324 På trods af de anførte konklusioner giver analysen i rapporten ikke grundlag for at fastslå, at de samordnede prisinitiativer ikke gav producenterne mulighed for at opnå en højere faktureringspris end under en fri konkurrence. Som Kommissionen understregede i retsmødet, er det muligt, at de faktorer, analysen bygger på, påvirkedes af det ulovlige samarbejde. Kommissionen har således med rette gjort gældende, at det ulovlige samarbejde f.eks. kunne bevirke, at virksomhedernes incitament til at nedbringe deres omkostninger var begrænset. Derimod har den ikke påvist direkte fejl i LE-rapportens analyse og har heller ikke fremlagt egne økonomiske analyser vedrørende den teoretiske udvikling i faktureringspriserne uden ulovligt samarbejde. Herefter kan dens anbringende om, at faktureringspriserne havde været lavere, såfremt der ikke havde eksisteret et ulovligt samarbejde mellem producenterne, ikke tiltrædes.

325 Denne tredje form for virkninger af det ulovlige samarbejde om priser er derfor ikke bevist.

326 De ovenfor anførte konstateringer ændres ikke af producenternes subjektive vurdering, som Kommissionen anvender som grundlag for at antage, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til en fortegnelse over dokumenter, som den fremlagde under retsmødet. Selv om det antages, at Kommissionen kunne have underbygget sin opfattelse af, at prisinitiativerne havde succes, med dokumenter, der gav udtryk for visse producenters subjektive opfattelse, må det konstateres, at flere virksomheder, bl.a. sagsøgeren, i retsmødet med rette har henvist til talrige andre sagsakter, der viser producenternes problemer med at gennemføre de aftalte prisforhøjelser. Henset hertil er Kommissionen henvisning til producenternes egne redegørelser ikke

tilstrækkelig til at begrunde den slutning, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål.

327 På grundlag af det således anførte er de af Kommissionen anførte virkninger af overtrædelsen kun delvist bevist. Retten vil tage stilling til betydningen af denne konstatering for bødespørgsmålet, hvor Retten har fuld prøvelsesret, i forbindelse med vurderingen af det generelle bødeniveau (jf. nedenfor, præmis 342).

— Argumentet om, at visse af de kriterier, der blev fulgt ved bødeudmålingen, er ulovlige

328 Retten kan for det første ikke tiltræde sagsøgerens argument om, at det forhold, at bøderne blev fastsat på grundlag af den enkelte virksomheds omsætning, indebærer, at Kommissionen ikke var berettiget til at tage hensyn til det område, hvor overtrædelsen blev begået (beslutningens betragtning 168, andet led), den omhandlede sektors samlede værdi (betragtning 168, tredje led, og den enkelte virksomheds betydning inden for branchen (betragtning 169, første afsnit, tredje led).

329 Disse kriterier er relevante for vurderingen af den konstaterede overtrædelses grovhed og dermed for fastsættelsen af bødens størrelse i overensstemmelse med artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17. Bødens størrelse blev ganske vist fastsat på grundlag af den enkelte virksomheds omsætning, men Kommissionen kunne ved hjælp af de omhandlede kriterier fastlægge, hvilken del af omsætningen der burde tages hensyn til i forhold til den enkelte virksomhed, og hvilken procentsats af denne omsætning der skulle anvendes ved fastsættelsen af de individuelle bøders størrelse.

330 For det andet bemærkes i relation til sagsøgerens argument om, at Kommissionen burde have taget hensyn til, at kartellet ikke omfattede bestemte medlemsstater, hvor sammenslutningen opnåede en betydelig del af sin omsætning (Spanien, Portugal, Grækenland, Irland og Danmark), at det fremgår af beslutningens artikel 1, at der blev planlagt og iværksat samtidige og ensartede prisstigninger i hele Det Europæiske Fællesskab. Sagsøgeren har i øvrigt intet fremført, der gør det muligt at afgøre, på hvilket grundlag sammenslutningen åbenbart bestrider denne konstatering. Sagsøgerens argument kan under disse omstændigheder ikke tiltrædes.

331 Endelig kan Retten for det tredje ikke give sagsøgeren medhold i, at Kommissionen ikke burde have taget hensyn til de foranstaltninger, der blev truffet for at skjule overtrædelsen.

332 Beslutningens betragtning 167, tredje afsnit, indeholder i denne forbindelse følgende: »Et særligt alvorligt træk ved overtrædelsen er, at virksomhederne i et forsøg på at skjule kartellets eksistens gik så langt som til på forhånd at tilrettelægge datoerne for og rækkefølgen af hver enkelt af de store producenters annoncering af de nye prisstigninger.« Det hedder desuden i beslutningen, at »... producenterne [kunne] takket være denne udførlige plan for vildledning af kunderne have forklaret rækken af ensartede, regelmæssige og brancheomspændende prisstigninger inden for kartonsektoren med henvisning til fænomenet 'oligopolitisk adfærd' (beslutningens betragtning 73, tredje afsnit). Det fremgår endelig af beslutningens betragtning 168, sjette led, at Kommissionen fastlagde det generelle bødeniveau under hensyn til den omstændighed, at »der blev taget omhyggelige skridt til at skjule den sande beskaffenhed og det sande omfang af de hemmelige aftaler (manglen på officielle mødereferater eller dokumentation vedrørende PWG og JMC; deltagerne blev tilskyndet til ikke at tage referat; tidspunkterne for og rækkefølgen, i hvilken prisstigningerne blev annonceret, blev iscenesat, således at man var i stand til at hævde, at man blot 'fulgte efter', osv.)«.

333 Sagsøgeren har ikke bestridt, at virksomhederne planlagde datoerne for og rækkefølgen af de skrivelser, hvorved prisforhøjelserne blev annonceret, for at forsøge at skjule prisaftalens eksistens.

334 Den omstændighed, at der ikke foreligger officielle mødereferater og næsten ingen interne notater vedrørende møderne i PWG og JMC, er, når henses til mødernes antal, varighed og karakteren af drøftelserne, tilstrækkeligt bevis for Kommissionens antagelse af, at deltagerne blev opfordret til ikke at tage notater.

335 Heraf følger, at de virksomheder, der deltog i disse organers møder, ikke alene havde kendskab til, at deres adfærd var retsstridig, men ydermere traf foranstaltninger for at skjule det ulovlige samarbejde. Der er derfor med rette, at Kommissionen har anset disse foranstaltninger som skærpende omstændigheder ved sin bedømmelse af overtrædelsens grovhed.

— Det generelle bødeniveau

336 I medfør af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 kan Kommissionen ved beslutning pålægge virksomheder, der forsætligt eller uagtsomt overtræder bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, bøder på mindst 1 000 og højst 1 000 000 ECU, idet sidstnævnte beløb dog kan forhøjes til 10% af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen. Ved fastsættelsen af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed. Det fremgår således af Domstolens praksis, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (kendelsen i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen, a.st., præmis 54).

337 I den foreliggende sag har Kommissionen fastsat det generelle bødeniveau under hensyn til overtrædelsens varighed (beslutningens betragtning 167) samt ud fra følgende overvejelser (betragtning 168):

»— Hemmelige aftaler om prisfastsættelse og opdeling af markeder er efter selve deres beskaffenhed stærkt konkurrencebegrænsende.

— Kartellet dækkede stort set hele Fællesskabets område.

— EF-markedet for karton er en betydningsfuld industrisektor, der repræsenterer indtil 2,5 mia. ECU hvert år.

— De virksomheder, der deltog i overtrædelsen, tegner sig for stort set hele markedet.

— Kartellet blev drevet i form af et system med regelmæssige, institutionaliserede møder, som havde til formål at regulere markedet for karton i EF i de mindste enkeltheder.

— Der blev taget omhyggelige skridt til at skjule den sande beskaffenhed og det sande omfang af de hemmelige aftaler (manglen på officielle mødereferater eller dokumentation vedrørende PWG og JMC; deltagerne blev tilskyndet til ikke at tage referat; tidspunkterne for og rækkefølgen, i hvilken prisstigningerne blev annonceret, blev iscenesat, således at man var i stand til at hævde, at man blot 'fulgte efter', osv.).

— Kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål.«

338 Retten bemærker endvidere, at det er ubestridt, at der blev pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet som udgangspunkt var på 9% af omsætningen på kartonmarkedet i Fællesskabet i 1990 i de virksomheder, beslutningen var rettet til, og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende.

339 Det understreges for det første, at Kommissionen ved fastlæggelsen af det generelle bødeniveau kan tage hensyn til, at åbenbare overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler fortsat er relativt hyppige, hvorfor den har adgang til at forhøje bødeniveauet for at forstærke deres forebyggende virkning. Den omstændighed, at Kommissionen tidligere har pålagt bøder af en bestemt størrelsesorden i tilfælde af visse typer overtrædelser, kan ikke berøve den muligheden for at forhøje dette niveau inden for de i forordning nr. 17 angivne rammer, hvis det er nødvendigt for at gennemføre Fællesskabets konkurrencepolitik (jf. bl.a. de ovennævnte domme i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, præmis 105-108, og ICI mod Kommissionen, præmis 385).

340 Kommissionen har for det andet med rette hævdet, at der som følge af sagens særlige omstændigheder ikke kan foretages en umiddelbar sammenligning mellem det generelle bødeniveau i denne beslutning og det bødeniveau, Kommissionen har anvendt i sin hidtidige beslutningspraksis, herunder navnlig i Kommissionens beslutning 86/398/EØF af 23. april 1986 vedrørende en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/31.149 — Polypropylen, EFT L 230, s. 1, herefter »polypropylen-beslutningen«), som efter Kommissionens egen opfattelse er den, der bedst kan sammenlignes med den foreliggende sag. Til forskel fra polypropylen-beslutningen er der i den foreliggende sag generelt ikke taget hensyn til formildende omstændigheder ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau. Som Retten har fastslået ovenfor, må det i øvrigt anses for en særligt skærpende omstændighed ved denne overtrædelse i forhold til de hidtidige overtrædelser, som Kommissionen har konstateret, at virksomhederne tog omhyggelige skridt for at skjule overtrædelsen.

341 Retten lægger for det tredje vægt på, at overtrædelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, var langvarig og åbenbar, uanset den advarsel, der må antages at ligge i Kommissionen hidtidige beslutningspraksis, herunder polypropylen-beslutningen.

342 Af disse grunde finder Retten, at de kriterier, der er anført i beslutningens betragtning 168, kan begrunde det generelle bødeniveau, som Kommissionen har fastsat. Retten har ganske vist fastslået, at virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser, som Kommissionen har taget i betragtning ved den generelle bødeudmåling, kun delvis er bevist. Når henses til de ovenfor anførte betragtninger, er dette forhold imidlertid ikke af væsentlig betydning ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed. Den omstændighed, at virksomhederne faktisk annoncerede de aftalte prisforhøjelser, og at de annoncerede priser dannede grundlag for fastsættelsen af de individuelle faktureringspriser, er i sig selv tilstrækkelig til at fastslå, at såvel formålet med som virkningen af det ulovlige samarbejde om priser var at skabe en alvorlig konkurrencebegrænsning. Retten, der har fuld prøvelsesret, finder derfor ikke, at der er grundlag for en nedsættelse af det generelle bødeniveau, som Kommissionen har fastsat, når henses til de virkninger af overtrædelsen, der er konstateret.

343 Anbringenderne om formelle og materielle fejl i forbindelse med bødeudmålingen kan herefter ikke tiltrædes.

Anbringendet om en fejlvurdering af sagsøgerens rolle

Parternes argumenter

344 Sagsøgeren har bestridt, at sammenslutningen var en af »hovedmændene« i kartellet. Selv hvis det antages, at sagsøgeren er ansvarlig for den af NPI's repræsentanter udviste adfærd, deltog disse personer kun i ca. halvdelen af PWG's møder.

345 De andre producenter lagde hele tiden pres på sagsøgeren, hvilket fremgår af flere af bilagene til meddelelsen af klagepunkter (jf. beslutningens betragtning 76).

346 Sagsøgeren har endelig anført, at baggrunden for kartellet var et ønske hos producenterne inden for Fællesskabet om at beskytte deres marked mod eksport fra bl.a. EFTA-landenes producenter. Først efterhånden som sidstnævnte selv erhvervede produktionsfaciliteter inden for Fællesskabet, drejede det sig om at opretholde ligevægten mellem de største koncerner for at undgå at bringe prisinitiativerne i fare (beslutningens betragtning 56). Da sagsøgeren ikke erhvervede nogen produktionsfaciliteter inden for Fællesskabet, kan sammenslutningen ikke betragtes som en af kartellets »hovedmænd«.

347 Kommissionen finder, at den med rette betragtede sagsøgeren som en af hovedmændene i kartellet. Den har navnlig understreget, at sagsøgeren i en periode på to år var formand for PWG, som var det af kartellets organer, hvor de centrale beslutninger blev truffet, og for PC. Desuden deltog sagsøgeren i samtlige prisforhøjelsesinitiativer, og det var endog sagsøgeren, der lancerede tre af disse initiativer.

348 Referatet af et møde den 28. og 29. januar 1988 i Iggesund Board Sales Ltd (bilag 72 til meddelelsen af klagepunkter, nævnt i beslutningens betragtning 76) bekræfter sagsøgerens centrale rolle, idet det fremgår af referatet, at de øvrige producenter ventede på, at sagsøgeren tog initiativet, inden de gennemførte deres egne prisforhøjelser.

349 Sagsøgerens bemærkninger vedrørende det af deltagerne i kartellet forfulgte mål bekræfter blot dettes konkurrencebegrænsende karakter.

Rettens bemærkninger

350 Det fremgår af Rettens bemærkninger til de anbringender, som sagsøgeren har påberåbt sig til støtte for sin påstand om hel eller delvis annullation af beslutningens artikel 1, at Kommissionen har bevist karakteren af PWG's opgaver som anført i beslutningen.

351 Kommissionen har således med føje kunnet lægge til grund, at de virksomheder, herunder sagsøgeren, der deltog i organets møder, måtte anses for »hovedmænd« i den konstaterede overtrædelse, og at de derfor måtte bære et særligt ansvar (jf. beslutningens betragtning 170, første afsnit).

352 Det er ubestridt, at medlemmer af sagsøgerens ledelse deltog i ca. halvdelen af PWG's møder. Under disse omstændigheder kan sagsøgeren ikke hævde, at sammenslutningen spillede en mindre væsentlig rolle ved udformningen af kartellet end de øvrige virksomheder, der deltog i de pågældende møder, navnlig når henses til, at sagsøgerens repræsentanter beklædte nøglepositioner inden for PWG i næsten hele den af beslutningen omfattede periode (jf. ovenfor, præmis 125 ff.).

353 Sagsøgerens påstand om, at de andre producenter lagde pres på sammenslutningen, kan ikke ændre noget ved denne konstatering. For det første har sagsøgeren ikke ført nogen form for bevis for, at sammenslutningen deltog i overtrædelsen under tvang. Desuden skaber sagsøgerens henvisning til beslutningens betragtning 76 ikke tvivl om sammenslutningens rolle som »hovedmand« i kartellet.

354 I det i betragtning 76 nævnte dokument (bilag 72 til meddelelsen af klagepunkter) hedder det: »Hele Europa har lagt pres på finnerne for at få dem til at forhøje priserne. Finnboard har fået at vide, at vi ikke vil forhøje vore priser, førend de har annonceret en prisforhøjelse«.

355 Denne udtalelse viser blot, at de andre virksomheder ventede på, at sagsøgeren annoncerede en forhøjelse af sine priser, inden de selv forhøjede deres priser. Den bekræfter således kun sagsøgerens rolle som »hovedmand« i kartellet, idet de andre virksomheder tillagde det særlig betydning, at sagsøgeren deltog i de samordnede prisforhøjelser.

356 Endelig kan sagsøgerens argument vedrørende formålet med den grundlæggende forståelse mellem de største producenter heller ikke tiltrædes. Stora har ganske vist forklaret, at PWG's vigtigste formål oprindelig var at begrænse forøgelsen af EFTA-producenternes markedsandele, men dette skyldtes, at der var risiko for, at en sådan forøgelse ville underminere den fælles indsats for at opnå højere priser (jf. beslutningens betragtning 56, andet afsnit, hvor der henvises til Stora's redegørelse, bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter). At der blev forfulgt et sådant mål, bekræfter i realiteten blot den konstaterede overtrædelses åbenbare karakter.

357 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

Anbringendet om fejl fra Kommissionens side i forbindelse med bødenedsættelserne

Parternes argumenter

358 Sagsøgeren har anført, at sammenslutningens bøde burde have været nedsat, fordi den ikke bestred de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionen lagde vægt på over for den. I sit svar på meddelelsen af klagepunkter gjorde sagsøgeren blot gældende, at procedurereglerne var blevet tilsidesat, og at de faktiske elementer, Kommissionen påberåbte sig, ikke havde nogen beviskraft.

359 Sagsøgeren har endvidere anført, at den bødenedsættelse, der blev givet Stora, er uberettiget og fører til konkurrencefordrejning, fordi bøderne er meget store. Uden Stora's udtalelser havde Kommissionen ikke haft tilstrækkelige beviser for, at der fandtes et kartel. Der findes holdepunkter for, at Stora's udtalelser skulle svække virksomhedens største konkurrenter. Sagsøgeren har derfor opfordret Retten til at spørge Kommissionen, om der blev ført drøftelser med Stora angående bødens størrelse og/eller mulige bødenedsættelser.

360 Kommissionen er af den opfattelse, at sagsøgeren ikke har ret til en bødenedsættelse. Stævningen viser klart, at sagsøgeren bestrider de væsentligste af de faktiske forhold, Kommissionen har lagt vægt på.

361 Kommissionen har desuden gjort gældende, at en eventuel tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet i forbindelse med fastsættelsen af Stora's bøde på ingen måde påvirker lovligheden af sagsøgerens bøde.

Rettens bemærkninger

362 I sit svar på meddelelsen af klagepunkter bestred sagsøgeren — ligesom for Retten — enhver deltagelse i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

363 Kommissionen har derfor med rette antaget, at dette svar ikke kunne berettige til, at der indrømmedes sagsøger en nedsættelse af bøden som følge af samarbejde under den administrative procedure. En bødenedsættelse, der ydes med denne begrundelse, er kun berettiget, såfremt adfærden har bevirket, at Kommissionens vanskeligheder i forbindelse med at konstatere en overtrædelse og med i givet fald at bringe denne til ophør mindskes (jf. dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., præmis 393).

364 For så vidt angår sagsøgerens argument om, at nedsættelsen af Stora's bøde er for stor, bemærkes, at Stora har afgivet redegørelser til Kommissionen, der indeholder en meget nøje beskrivelse af overtrædelsens art og genstand, de forskellige organers opgaver i PG Paperboard og de enkelte producenters medvirken i overtrædelsen. Med disse redegørelser har Stora givet oplysninger, der går langt ud over, hvad Kommissionen kunne have krævet i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17. Selv om Kommissionen i beslutningen har erklæret at have beviser, der bekræfter oplysningerne i Stora's redegørelser (beslutningens betragtning 112 og 113), fremgår det klart, at Stora's redegørelser er det vigtigste bevis for overtrædelsen. Uden disse redegørelser havde Kommissionen i hvert fald haft langt større vanskeligheder ved at konstatere den overtrædelse, som er genstand for beslutningen, og at bringe den til ophør.

365 Under hensyn hertil overskred Kommissionen ikke grænserne for det skøn, der tilkommer den i forbindelse med bødeudmålingen, da den nedsatte bøden til Stora med to tredjedele. Sagsøgeren har derfor ikke grundlag for sin påstand om, at den pålagte bøde var for høj i forhold til Stora's bøde.

366 Der er derfor ikke anledning til at anmode Kommissionen om at oplyse, om der blev ført drøftelser med Stora angående bødens størrelse og/eller mulige bødenedsættelser.

367 Dette anbringende kan derfor heller ikke tiltrædes.

368 Det følger af ovenstående, at beslutningens artikel 2 bør annulleres delvis. Kommissionen bør i øvrigt frifindes.

Sagens omkostninger

369 I henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Sagsøgeren har i det væsentlige tabt sagen og bør derfor pålægges at betale sagens omkostninger i overensstemmelse med Kommissionens påstand.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Tredje Udvidede Afdeling)

1) Artikel 2, stk. 1-4, i Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton) annulleres i forhold til sagsøgeren, med undtagelse af følgende passager:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres.«

2) I øvrigt frifindes Kommissionen.

3) Sagsøgeren betaler sagens omkostninger.

Vesterdorf Briët Lindh

Potocki Cooke

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 14. maj 1998.

H. Jung B. Vesterdorf

Justitssekretær Afdelingsformand

Indhold

Sagens faktiske omstændigheder ..... II - 1625

Retsforhandlinger ..... II - 1632

Parternes påstande ..... II - 1634

Påstanden om annullation af beslutningen ..... II - 1635

Anbringendet om en tilsidesættelse af sprogreglerne ..... II - 1635

Parternes argumenter ..... II - 1635

Rettens bemærkninger ..... II - 1638

Anbringendet om manglende overholdelse af proceduren for vedtagelse, bekræftelse og meddelelse af Kommissionens beslutninger ..... II - 1639

Parternes argumenter ..... II - 1639

Rettens bemærkninger ..... II - 1642

Anbringendet om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion og en tilsidesættelse af formforskrifterne i forbindelse med meddelelsen af klagepunkter ..... II - 1643

Parternes argumenter ..... II - 1643

Rettens bemærkninger ..... II - 1645

Anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190 ..... II - 1647

Parternes argumenter ..... II - 1647

Rettens bemærkninger ..... II - 1649

Anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, idet Kommissionen ikke har bevist, at sagsøgeren har deltaget i et kartel ..... II - 1651

Anbringendets første led om, at der ikke findes beviser for, at sagsøgeren har deltaget i et kartel ..... II - 1652

— Parternes argumenter ..... II - 1652

— Rettens bemærkninger ..... II - 1654

Anbringendets andet led om, at der ikke findes beviser for, at sagsøgeren deltog i prisinitiativerne ..... II - 1657

— Parternes argumenter ..... II - 1657

— Rettens bemærkninger ..... II - 1661

Anbringendets tredje led om, at der ikke findes beviser for, at sagsøgeren deltog i mængdetilpasningen ..... II - 1668

— Parternes argumenter ..... II - 1668

— Rettens bemærkninger ..... II - 1670

Anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, idet Kommissionen ikke tog tilstrækkeligt hensyn til konkurrencevilkårene og markedssituationen ..... II - 1679

Parternes argumenter ..... II - 1679

Rettens bemærkninger ..... II - 1681

Påstanden om annullation af beslutningens artikel 2 ..... II - 1682

Parternes argumenter ..... II - 1682

Rettens bemærkninger ..... II - 1684

Påstanden om, at bøden annulleres eller nedsættes ..... II - 1691

Anbringendet om, at bøden ikke blev beregnet på grundlag af den relevante omsætning. II - 1691

Parternes argumenter ..... II - 1691

Rettens bemærkninger ..... II - 1693

Anbringenderne om formelle og materielle fejl i forbindelse med bødeudmålingen ..... II - 1700

Parternes argumenter ..... II - 1700

Rettens bemærkninger ..... II - 1702

— Begrundelsen for bødernes størrelse ..... II - 1702

— Virkningerne af overtrædelsen ..... II - 1706

— Argumentet om, at visse af de kriterier, der blev fulgt ved bødeudmålingen, er ulovlige ..... II - 1711

— Det generelle bødeniveau ..... II - 1713

Anbringendet om en fejlvurdering af sagsøgerens rolle ..... II - 1716

Parternes argumenter ..... II - 1716

Rettens bemærkninger ..... II - 1718

Anbringendet om fejl fra Kommissionens side i forbindelse med bødenedsættelserne .... II - 1720

Parternes argumenter ..... II - 1720

Rettens bemærkninger ..... II - 1721

Sagens omkostninger ..... II - 1722